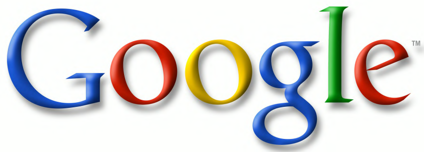

Studier i den franska romanen om Horn

Johan Vising

INBJUDNING

TILL DEN OFFENTLIGA FÖRELÄSNING,

MED HVILKEN

PROFESSORN I NATIONALEKONOMI OCH SOCIOLOGI

Fil. Dr. GUSTAF FREDRIK STEFFEN,

KOMMER ATT TILLTRÄDA SITT ÄMBETE

VID GÖTEBORGS HÖGSKOLA

AF

HÖGSKOLANS REKTOR

Bifogad skrift: STUDIER I DEN FRANSKA ROMANEN OM HORN

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1903

Den professur, hvars innehafvare kommer att enligt här utfärdad inbjudning den 15 dennes högtidligen inställas i sitt ämbete, är en af de tre lärostolar, som år 1901 upprättades vid Högskolan på grund af en storartad gåfva af Herr *August Röhss*. Herr *Röhss* hade nämligen i en skrifvelse af den 29 juli s. å. förklarat sig villig att till Högskolan öfverlämna en summa af *Trehundrafemtiotusen* (350.000) *Kronor*, under förutsättning att Styrelsen "så snart lämpligen kan ske, vill inrätta: en professur i *nationalekonomi och sociologi* samt en professur i *geografi (med handelsgeografi) och etnografi* och använda öfverskottet af räntemedlen till ombildande af den nuvarande docenturen i statskunskap (med geografi) till en professur i *statskunskap med statistik*".

Den sistnämnda af dessa lärareplatser kunde ofördröjligen besättas, då de ämnen, som i den innefattas, alltsedan Högskolans första verksamhetsår vid Högskolan företrädts af en förtjänt vetenskapsman och lärare, Docenten Kjellén. De tvenne öfriga professurerna anslogos till ansökan lediga den 28 april 1902 och inom därför bestämd tid anmälde sig såsom sökande till professuren i nationalekonomi och sociologi Herr *Gustaf Fredrik Steffen*. Efter den 12 och 13 december 1902 aflagda föreläsningsprof förklarades Doktor *Steffen*, som under tiden, den 21 augusti 1902, vid Universitetet i Rostock promoverats till filosofie doktor, af de utsedde sakkunnige, Herrar Doktor *Johan Leffler* i Stockholm, Professor *David Davidson* i Upsala och Professor *Harald Westergaard* i Köpenhamn, för fullt kompetent till den sökta platsen. Högskolans Lärareråd instämde den 22 januari 1903 i denna förklaring och Styrelsen utnämnde den 2 därpå följande februari Doktor *Steffen* till professor i nationalekonomi och sociologi vid Hög-

skolan. Denna utnämning erhöll den 13 sistlidne mars Kunglig Maj:ts stadfästelse.

Den vikt, som Högskolan i likhet med Göteborgs samhälle fäster vid att i sin verksamhet få ekonomiska och sociala vetenskapsgrenar företrädda, har redan framhållits i inbjudningen till Professor Kjelléns installation. Högskolan står därför i största tacksamhetsskuld till Herr *August Röhss*, som med insikt om Högskolans och samhällets behof och sitt upplysta nit för vetenskaplig forskning ställt till Högskolans förfogande rikliga medel för dessa behofs tillgodoseende. Redan innan den nya professuren i nationalekonomi och sociologi hunnit besättas med ordinarie innehafvare, hade också Högskolans Styrelse på förslag af Lärarerådet gått i författning om anordnande af undervisning i dessa ämnen genom att till sådan undervisnings bestridande under höstterminen 1902 och så lång tid af vårterminen 1903, som kunde behöfvas, förordna nuvarande Professor *Steffen*. De under denna tid af honom gifna kurserna hafva följts af ett stort antal intresserade, som utgjorts dels af studerande vid Högskolan, dels af eleverna i högsta klassen af härvarande Handelsinstitut, dels af affärsmän i Göteborg.

På samma gång Högskolan härigenom vunnit erfarenhet om den sympati, hvarmed ämnena nationalekonomi och sociologi omfattas inom skilda kretsar af vårt samhälle, har hon ock fått tillfälle uppskatta Professor *Steffens* skicklighet såsom lärare. Då hon redan förut i honom lärt känna en grundlig och mångsidigt verksam vetenskaplig skriftställare, skattar hon sig lycklig att få åt honom anförtro en lärareplats af den betydelse som professuren i nationalekonomi och sociologi äger.

Professor Steffen har om sig meddelat följande:

Jag, GUSTAF FREDRIK STEFFEN, är född den 4 maj 1864 i Stockholm.

Aflade den 21 Maj 1883 mogenhetsexamen vid Stockholms högre Reallärovärk.

Studerade kemi, fysik, mineralogi och teknisk kemi vid Kongl. Tekniska Högskolan i Aachen (Tyskland) från och med hösten 1883 till och med våren 1885 samt mineralanalys på sommaren 1885 vid Kongl. Bärgakademien i Berlin.

Blef, efter bestådd pröfning, anställd som assistent för mineralanalys vid

Kongl. Bärgakademien i Berlin, hvilken befattning jag innehade från 1:ste Augusti 1885 till 1:ste Augusti 1887.

Uppehöll mig från hösten 1887 till hösten 1897 i London, hvarest jag fortsatte mina i Tyskland påbörjade nationalekonomiska och socialpolitiska studier samt var värksam inom dessa studieområden såsom korrespondent för skandinaviska tidningar och tidskrifter samt som broschyrförfattare och äfven som nationalekonomisk skriftställare och föreläsare på det engelska språket; under samma tidrymd uppehöll jag personlig förbindelse af vetenskaplig art med engelska nationalekonomer samt företog nationalekonomiska studieresor genom England, Skottland och Irland.

Erhöll år 1890 af Lorénska Stiftelsen för befrämjande af socialvetenskaper ett några år senare förnyadt anslag för att anställa studier öfver de engelska lönarbetarnes lefnadsförhållanden, organisationsväsen och öfriga sociala förhållanden i det förflutna och i närvarande tid; resultatet häraf blefvo mina i det följande uppräknade publikationer på svenska och tyska språken öfver de engelska lönarbetarnas historia.

Flyttade på hösten 1897 från London till Florens (Italien), hvarest jag vistades till sommaren 1902, sysselsatt dels med att för trycket färdigställa mina i England utförda nationalekonomiska undersökningar och dels med att anställa studier öfver Italiens sociala förhållanden; samtidigt företog jag längre resor till Tyskland för att där komplettera min nationalekonomiska utbildning.

Inskrefs den 8:de Maj 1900 vid universitetet i München, hvarest jag studerade nationalekonomi, finansvetenskap och statistik samt arbetade i de nationalekonomiska seminarierna.

Inskrefs den 12:te November 1900 vid universitetet i Rostock, hvarest jag utom filosofi studerade speciell och praktisk nationalekonomi.

Promoverades den 21:te Augusti 1902 vid universitetet i Rostock till filosofie doktor på grund af en dissertation och examen, i hvilka den nationalekonomiska vetenskapen ingick såsom hufvudfack.

Erhöll den 6:te Maj 1902 af Styrelsen för Göteborgs Högskola förordnande att uppehålla den med den nyinrättade professuren i nationalekonomi och sociologi förenade undervisningen och har sedan början af höstterminen 1902 vid Högskolan bestridt undervisningen i de tvänne nämda vetenskaperna

Blef den 22 Januari 1903 af Göteborgs Högskolas Lärareråd föreslagen och den 2 Februari af Göteborgs Högskolas Styrelse utnämnd till professor i Nationalekonomi och Sociologi vid Högskolan, hvilken utnämning af Kongl. Maj:t stadfästes den 13 Mars samma år.

Har af trycket utgifvit bland annat följande·

A) **Vetenskapliga arbeten:**

History of Growth of Theory of Value in Exchange i Palgraves Dictionary of Political Economy, vol. 1, sid. 762—767. London, 1894.

Studier öfver lönsystemets historia i England. Tvänne delar. Lorénska Stiftelsens Skrifter N:o 11 och N:o 16. Stockholm, 1895 och 1899. XIX och 207; XXIII och 552 sid.

Lönarbetaren och samhället. Studier öfver sociala utvecklingstendenser med särskildt afseende på engelska förhållanden under det senaste halfseklet. Stockholm, 1900. VIII och 335 sid.

Studien zur Geschichte der Englischen Lohnarbeiter mit besonderer Berücksichtigung der Veränderungen ihrer Lebenshaltungen. Band I. Stuttgart, 1901. 511 sid. (En fullständig omarbetning och ansenlig utvidgning af det 1895 på svenska språket publicerade arbetet öfver detta ämne.)

B) Tidskriftsuppsatser och broschyrer

af vetenskapligt och populärvetenskapligt innehåll, hvaraf må nämnas:

Furst Peter Kropotkin; i Dagens Krönika, Stockholm, sept.—okt. 1887.

Från de skotska högländerna, Crofter-frågan, ett stycke brittisk socialpolitik; i Nordisk Tidskrift, Stockholm, April 1888.

Det kinesiska samhället; i Ny Svensk Tidskrift, Stockholm, sept.—okt 1888.

John Ruskin; i Dagens Krönika, Stockholm, dec. 1888.

Vårt jordbruk och vår kulturutveckling; i Finsk Tidskrift, Helsingfors, mars 1889.

Franska agrarförhållanden; i Dagens Krönika, Stockholm, maj 1889.

Kooperationen i England; i Ny Svensk Tidskrift, Stockholm, sept.—okt 1889.

Den industriella arbetarfrågan; i Verdandis Småskrifter, Stockholm, 1889.

Den nya nationalekonomien i England; i Finsk Tidskrift, Helsingfors, juli 1890.

Normalarbetsdagen; i Verdandis Småskrifter, Stockholm, 1891.

Anarkismen och anarkisterna; i Ord och Bild, Stockholm, okt. 1892.

Six hundred years of English Poverty; i Nineteenth Century, London, juni 1893.

Några tankar om sociologien; i Vintergatan, Stockholm, 1896.

Om begreppet folkhushållning; i Ekonomisk Tidskrift, Stockholm, jan. 1903.

C) Journalistiska publikationer

öfver sociala företeelser:

Från det moderna England. Ett urval bilder och intryck. Stockholm, 1893. 415 sid.

Brittiska ströftåg. Skildringar och iakttagelser från det pittoreska och industriella Storbritannien. Stockholm, 1895. VIII och 394 sid.

England som världsmakt och kulturstat. Studier öfver politiska, intellektuella och estetiska företeelser i det brittiska riket. Stockholm, 1898. 360 sid.

Dessa trenne böcker om England hafva 1895, 1896 och 1899 utkommit i tyska öfversättningar (ett par af dem i flera upplagor) samt en af dem äfven i dansk öfversättning (1894).

Vidare talrika i Aftonbladet (Stockholm), Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, Sydsvenska Dagbladet (Malmö), Verdens Gang (Kristiania) och Nya Pressen (Helsingfors) åren 1886—1898 publicerade uppsatser öfver sociala förhållanden i Tyskland, England och Italien.

Dessutom några öfversättningar, bland hvilka må nämnas:
En återblick af Edward Bellamy, Stockholm, 1889, 405 sid.; samt
Darwinismen af Alfred Russel Wallace, Stockholm, 1890, 544 sid.
Individualism och Socialism af Herman Bahr, Stockholm, 1886, 31 sid.

Studieresor i utlandet.

Företog 1883 en långvarig teknisk-ekonomisk studieresa genom Holland och Belgien. Reste 1884 genom Rhenlandet, Sydtyskland och det tyska Österrike. Bereste 1886 det franska Schweiz samt Frankrikes norra, västra och södra provinser. Företog under åren 1891—1896 flera resor till Frankrike. Gjorde 1890 en nationalekonomisk studieresa till de Normandiska öarna. Gjorde 1894 och 1895 tvänne studieresor genom England, Skottland och Irland. Bereste 1898 Norditalien, 1899 Mellan- och Syditalien samt Sicilien och 1901 för andra gången Syditalien och Sicilien. Företog 1900 en nationalekonomisk studieresa till München och 1901 till Nordtyskland särskildt Hamburg.

Professor Steffen kommer att fredagen den 15 innevarande maj kl. 1 e. m. inställas i sitt ämbete med en offentlig föreläsning i Högskolans Stora Hörsal öfver *Företagarens nationalekonomiska funktioner.*

På uppdrag af Högskolans Styrelse har jag äran att härmed till bevistande af denna föreläsning vördsamt inbjuda Högskolans högste styresman, *Kansleren för Rikets Universitet, förutv. Statsrådet, K. m. st. k. N. O., K. S:t O. O. m. m. F. D. Herr GUSTAF FREDRIK GILLJAM*, Högskolans storsinnade främjare *f. d. Konsuln, K. m. st. k. N. O., K. W. O. 1 kl. m. m. Herr OSCAR EKMAN*, den frikostige gifvaren af de medel, som för Högskolan möjliggjort upprättandet af den professur, som nu tillträdes, *Grosshandlaren och K. N. O. 1 kl., K. W. O. 1 kl. Herr AUGUST RÖHSS*, Ordföranden i Högskolans Examenskommission, *Professorn, K. N. O. 1 kl., En af de Aderton i Svenska Akademien, m. m. T. o. F. D. Herr ESAIAS HENRIK WILHELM TEGNÉR*, f. d. Ordföranden i Högskolans Examenskommission, *f. d. Professorn, K. m. st. k. N. O., En af de Aderton i Svenska Akademien m. m. F. D. Herr GUSTAF HÅKAN JORDAN LJUNGGREN, Biskopen öfver Göteborgs Stift, K. m. st. k. N. O., T. o. F. D. Herr EDVARD HERMAN RODHE* samt förre ledamoten af Högskolans Styrelse *f. d. Lektorn R. N. O., F. D. Herr ANDERS OLOF HEURLIN.*

Desslikes får jag vördsamt rikta en särskild inbjudan, utom till Högskolans *Lärare* och *Lärjungar*, till de korporationer, som äro med Högskolan förbundna genom rätten att utse ledamöter i hennes Styrelse: *Herrar Stadsfullmäktige i Göteborg, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället, Göteborgs Musei Styrelse* samt *Rektorer och Lärare vid Göteborgs Allmänna Läroverk*.

Äfvenledes anhåller jag att få vördsamt inbjuda *Herrar Medlemmar af Länsstyrelsen* och *af Stiftets Domkapitel, Chefen för Kongl. Första Göta Artilleriregemente, Göteborgs Stads Borgmästare och Magistrat, Drätselkammarens Herrar Ledamöter* samt en och hvar, som med intresse följer arbetet vid Göteborgs Högskola.

För dem, som erhållit inträdesbiljetter till föreläsningen, öppnas Stora Hörsalen kl. 12,30 e. m. Efter kl. 1 lämnas, så långt utrymmet medgifver, tillträde äfven åt personer utan biljetter.

Göteborg den 12 maj 1903.

Johan Vising.

STUDIER I DEN FRANSKA ROMANEN OM HORN

I.

AF

JOHAN VISING

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1903

Studier i den franska romanen om Horn.

En af de vackraste fornfranska äfventyrsromanerna, romanen om *Horn*, väntar alltjämt på en definitiv eller öfver hufvud tillfredsställande edition. Orsaken därtill är väl bekant och har också angifvits af en af dem, som planerat en sådan edition, nämligen Stengel.[1] Åtskilliga preliminära undersökningar äro först att göra, eller redan gjorda undersökningar att kontrollera. Hvad som gjorts och icke gjorts, framgår tydligt af den uttömmande och kritiska bibliografiska öfversikt, som Otto Hartenstein gifvit i *Studien zur Hornsage*.[2] Det är några bidrag till dessa förberedande undersökningar, som denna uppsats afser att lämna. Författaren har desto hellre upptagit detta ämne till behandling, som han vid flere tillfällen förut haft anledning att yttra sig om den franska Hornromanen och därvid lifligt känt behofvet af fastare mark att stå på.

KAP. I.

Handskriftsförhållandena.

De tre handskrifter, som bevarat *Horn*, O (Oxford), H (Harleyan i British Museum) och C (Cambridge), och som alla äro ofullständiga, ha flere gånger beskrifvits, såsom af Brede i *Ausgaben und Abhandlungen*, IV,[3] af Hartenstein i nyssnämnda afhandling. De hafva begagnats af Francisque Michel för en

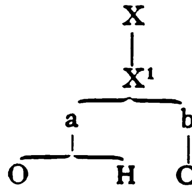
1 Se *Ausgaben und Abhandlungen* VIII. *Das anglonormannische Lied vom wackern Ritter Horn*, von R. Brede und E. Stengel (1883).

2 I *Kieler Studien zur englischen Philologie, Herausgegeben von Dr. F Holthausen*. Heft 4. (Heidelberg 1902).

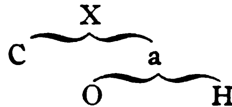
3 Marburg 1883.

edition (Bannatyne Club MCCCXLV) och aftryckts af Brede och Stengel i *Ausgaben und Abhandlungen* VIII.[1]

Brede klassificerar dem på följande sätt:[1]

Gnerlich[2] har föreslagit följande förenkling af detta schema:

med borttagande alltså af mellanleden b och X^1; och Hartenstein anser denna senare uppställning vara förtjänt af företräde.[3]

Hvad angår b, är det alldeles likgiltigt, om man anser de för C speciella felen hafva ditkommit genom *en* skrifvare, skrifvaren af C, eller genom flere skrifvare, bland hvilka b eller därjämte en b^1, b^2 o. s. v. skulle representera en eller flere äldre.

Beträffande åter X^1, är dess förefintlighet eller obefintlighet af vikt för bedömande af originalet, i det att felaktigheter i metriskt eller språkligt afseende, som de tre bevarade handskrifterna visa, kunna hänföras delvis till X^1, om det måste antagas, men måste hänföras alla till originalet, om X^1 ej får supponeras. Brede har (s. 243) några sakliga och stilistiska skäl för X^1. Viktigast bland dem är, att i tirad 160, 161, 163 både C och H (O har här lucka) upprepade gånger hafva *Hildebrant*, *Hydebrant* i stället för *Herebrant*. Det är svårt att förklara detta, om ej en gemensam felkälla (X^1) funnits. Föga bevisande är växlingen mellan tredje och andra person i verben, gemensam för CHO v. 2056—58. Men de flere fall, där alla handskrifterna ha gemensamma meterfel, sakna ej betydelse. Visserligen äro

---

1 *Ausg. u. Abh.* IV, s. 254.

2 *Bemerkungen über den Versbau der Anglonormannen* (Breslau 1889).

3 S. 19.

de metriska förhållandena osäkra i *Horn*, men det skall sedermera visa sig, att metern i allmänhet är regelbunden efter kontinentalfranska lagar, och det synes naturligt, ehuru det icke kan bevisas, att en mellanlänk mellan CHO och originalet har på sitt ansvar en god del meterfel.

Ett ej oviktigt argument utöfver Bredes bjuder v. 1842, där CHO ha *sur tuz homes charnal*. Nominalböjningen är visserligen tämligen förstörd i *Horn*, såsom sedan skall visas, men sådana fall som detta, där ett omedelbart följande attributivt adjektiv ej stämmer med substantivet, äro sällsynta. Originalet har antagligen haft *sur tut home charnal*, hvars lika lydande förvanskning ej gärna kan ha influtit i CHO utan en gemensam felkälla.

Slutligen kan den dualism i språk, som *Horn* uppvisar å ena sidan i konsekvent bevarade ålderdomliga former och å andra sidan i moderna eller inkonsekventa företeelser, delvis förklaras genom att originalet (X) i någon mån ändrats i en ej mycket senare afskrift eller lindrig bearbetning (X^1). Denna måste dock ha stått originalet tämligen nära och vara gjord af en efter anglonormandiska förhållanden kunnig och intelligent person, då felen, så vidt de framgå af CHO, ej äro flere och påtagligare.

Lättare än att döma om dessa mellanlänkars existens eller att bilda sig en föreställning om det förhållande, som råder mellan CHO och originalet, är frågan om det inbördes förhållandet mellan de tre handskrifterna. I det afseendet råder mellan Brede och Gnerlich ingen meningsskillnad, i det att båda antaga, att HO tillhöra en grupp, C en annan grupp, och att ingendera står i descendensförhållande till den andra.

I denna åsikt, som endast Brede har motiverat, instämmer också jag efter ingående jämförelse af handskrifterna; men de grunder, hvarpå jag fotar sammanförandet af HO till en grupp sidoordnad med C, äro väsentligen andra än Bredes.

Att ingen af dessa handskrifter är kopierad på någon af de andra, är lätt att inse och har tydligen af Brede visats, hvarför det ej vidare behöfver utföras.

Att H och O hafva en gemensam källa (a), framgår af följande påfallande fel, som för de två äro gemensamma.

V. 1500: *Il sunt lasche lur freins*, för *Il ont* (C);

V. 1635: *nostre lei se defent*, en modernism i uttrycket i stället för C:s *la nostre lei defend* (1 pers. sg.); öfverhoppandet af artikeln har gjort versen för kort, hvarför kopisten a lagt till *se*.

Vv. 1725 f. äro i HO en tydlig utvidgning af v. 1725 i C, hvilket bland annat förrådes af det olämpliga uttrycket *bon ne mal pleignement*.

Vv. 1727 f. innehålla i HO ett upprepadt *les*, som af sammanhanget framgår såsom felaktigt för *le* (i C) och som också i v. 1729 rättas till singular.

V. 1787: *errer* meningslöst i stället för *user* (C).

V. 1823 ger icke syntaktiskt sammanhang i HO, men väl i C.

V. 1894: *E par cest ben* [*apres*] synes vara en förvanskning af ett originelt *E par cesti mut bien* (C).

V. 1919 innehåller i C den gamla verbformen *ermes*, som tydligen missförståtts af a, hvaraf oantagliga läsarter uppstått i HO.

V. 2009: *kert trestut nuz* om svärdet är alldeles intetsägande i jämförelse med *esmoluz* (C), utom att det förstör metern.

V. 2012: *retenuz* tydligt fel för *aresteuz* (C).

V. 2018: *clere face tout cremuz* är visserligen icke ett i *Horn* omöjligt grammatikaliskt (se nedan) och metriskt fel; men dock föga antagligt vid sidan af C:s korrekta *mut as este cremuz;* dessutom synes icke epitetet *cremuz* passa synnerligen bra till *clere face*.

V. 2062: *e sanz vus* [*si*] *empir* vida mindre öfverensstämmande med första halfversen än *e loinz de vus enpir* (C).

V. 2095 synes vara olämpligen interkalerad och saknas med rätta i C.

V. 2163 saknas i H O ett *pruesce*, som finnes i C och synes behöfligt ej blott för meterns skull.

V. 2177: *La nef ke* [*i*] *entra* har oriktigt tempus för *enterra* (C) och mindre lämpligt *La* för *Ja*.

V. 2283: *ioius* såsom rimord i en tirad på *-is;* C: *iolifs*.

Dessa ställen, af hvilka Brede endast behandlat vv. 1727, 1823, 2009, 2062, 2163, bevisa tillräckligt, att O och H här-

stamma från ett gemensamt felaktigt manuskript a, hvaraf C är oberoende.

Men ur vv. 1488, 1620, 1771, 1920, 1978, 1979, 1998, 2007, m. fl. verser som Brede också anför, kunna, synes mig, knappast några bevis för samma sak hämtas.

Härtill komma en mängd ställen, där stafvelseantalet i HO öfver- eller understiger alexandrinens, under det att det är det regelrätta i C. Nu äro visserligen, såsom redan nämnts, principerna för versbyggnaden ej absolut säkra i *Horn*, men då diktens meter i allmänhet är tolfstafvig, är det sannolikt, att de ifrågavarande ställena äro felaktigt kopierade i HO och riktigt i C, och att således äfven här HO hänvisa på en gemensam felkälla (a).

Sådana ställen äro vv. 1482, 1488, 1514, 1544, [1569], 1584, 1620, 1622, 1656, 1746, 1758, 1762, 1766, 1767, 1809, 1872, 1920, 1978, 2025, 2280, 2091, 2125, 2149, 2156, 2183, 2189, 2240, 2275, 2366, 2368; af hvilka Brede har anfört de flesta.

Dessutom upptager Brede såsom bevisande andra versfel hos HO i vv. 1676, 1698, 1734, 1877, 1960, 2003, 2057, 2096, 2127; men då det här blott handlar om fakultativa elisioner, kunna de båda kopisterna af O och af H mycket väl hafva kommit att hvar för sig ortografera på samma sätt: ett *kil* i stället för *ke il*, o. s. v. I vers 1734 handlar det om *fra* i stället för *fera*, således om en form, som anglonormandiska kopister jämt och ständigt insatte.

De fall af felaktig cesur, som O och H hafva gemensamma och som Brede anfört s. 226 ff, kunna ej gälla som bevis för gemensam felkälla för dessa handskrifter, så länge frågan om cesuren i *Horn* är oafgjord.

Å andra sidan hafva icke CH gemensamma fel af betydelse, där O har bättre läsart, ej heller CO tillräckligt påtagliga fel gent emot H.

De "gemeinsame Fehler von CH gegenüber O", som Brede anför till ett antal af sexton, äro till större delen obetydliga metriska oriktigheter, som alldeles icke behöfva återgå på något gemensamt ursprung, och till mindre del meterfel, som

kunna förutsättas såsom ursprungliga. Likaså förhåller det sig med hans nio "gemeinsame Fehler von OC gegenüber H".

Men det finnes några andra af Brede icke berörda för C och O gemensamma fel, eller åtminstone egendomligheter, som förtjäna att diskuteras.

V. 1494: *En la place sen uait tut issi arester* i OC är uppenbarligen mycket underlägset H:s

En la place sen uait tut si senz arestier.

Här föreligger i själfva verket den enda svårigheten för skiljandet af O från C och dess sammanförande med H. Man kan emellertid tänka sig, att två kopister, oberoende af hvarandra, skrifvit *issi* i stället för *si* — hvilket naturligtvis är mycket vanligt — och vid upptäckten att versen skulle få en stafvelse för mycket, trott sig kunna göra mening med blotta infinitiven, hvarför de uteslutit *senz.* Det är uppenbart, att de här ifrågavarande kopisterna ofta reflekterat på stafvelseantalet och, sedan förra delen af versen fått — genom felskrifning — en stafvelse för mycket eller för litet, tagit bort eller lagt till en stafvelse i senare delen.

V. 1843: *Kar nest hom ke* [*si*] *seit ore enperial*

synes i betraktande af följande vers öfverflödig, utom att man borde läsa *ores* för att få fullt stafvelseantal utan stötande hiatus, och H:s utelämnande af versen är ej obefogadt. Alldeles opassande blir denna vers, om den följande börjar med *Ka*[*r*], såsom O har; men de andra handskrifterna hafva olika sätt att börja v. 1844. C:s början med *E* ger till och med stöd åt ursprungligheten af v. 1843; hvarför man bör anse, att C representerar den rätta läsarten af 1843, 1844.

V. 2265: *Nen purrat nuls blasmer* i CO saknar ett behöfligt objekt, som H får på meterns bekostnad: *Ne me deura nul blasmer;* säkerligen representerar CO på sitt sätt, och H på sitt sätt, ett ursprungligt: *Nem purrat nuls blasmer.*

Alltså är det förhållande, som Brede funnit äga rum mellan COH, riktigt och bör läggas till grund för fastställandet af texten.

KAP. II.

Dialekt och ålder.

Att *Horns* författare var anglonormand, är uppenbart och har visats med tillräckliga skäl, senast af Hartenstein, s. 26—36. De starkaste bevisen härför bjudas emellertid af språkformen, sådan den otvetydigt framgår ur ett studium af rimmen; dessa bevis hafva dock aldrig blifvit samlade, förmodligen därför att de ansetts öfverflödiga. Men språkformen, sålunda kontrollerad, är också en väsentlig ledning för bedömandet af diktens affattningstid, hvilken är mycket omtvistad. Den har satts till olika tidpunkter af det XII århundradet af olika språk- och litteraturforskare som haft anledning yttra sig om den, af tre till det XIII århundradet.[1] Hartenstein är benägen instämma i ett uttalande af Suchier, enligt hvilken romanen skulle datera sig från konung Stefans regering (1135—54).

I versens inre bjuder stafvelseräkningen hos en anglonormandisk författare i äldre tider en oviss, sedan ingen kontroll af språkbruket. Till stafvelseräkningen återkomma vi därför först längre fram. Den skall dock visa sig gifva resultat, som ej äro utan betydelse för dateringen.

Språkformen i rimmen visar följande egendomliga drag.

Vokalism.

ant och *ent* äro i allmänhet skilda åt; *ant* förekommer i tiraderna 3, 5, 14, 17, 23, 39, 50, 56, 102, 116, 123, 126, 140, 144, 157, 179, 188, 191, 205, 228; och *ent* i 12, 35, 43, 53, 60, 69, 80, 85, 94, 109, 130, 142, 154, 162, 167, 173, 176, 180, 186, 203, 216, 225, 237, 243. Bland de många hundra rena rimmen på *ant* eller *ent*, som här förekomma, finnas dock några blandrim. Utom de vanligen dubbelrimmande *talent*, *dolent*, *sanglent*, användas flera participier på rim i *ent*.[2] Fyra tirader på *an* (4, 71 159) och *ance* (66) ha idel ord med ursprungligt *an*, *ance;* om *Moisan* v. 75, se nedan.

ai och *ei* äro skilda; jfr tiraderna 92, 165, (*ait*) 183, 208,

1 Hartenstein s. 19—22.

2 Se Brede, s. 223, noten.

221 på *ai*, tiraderna 26, 107 (*eit*), 128, 234 (*eit*), 240 på *ei*[*t*] samt tirad 96 på *eie*. Rim på *ain*[*e*],[1] *ein*[*e*] finnas icke.

Med *e* af *á* rimmar öfverallt *ie*; tirad 9 börjar t. ex. med rimorden *chevalier: preisier: presenter: cler: principer* (adj.). Ifrågavarande rim förekommer i tiraderna 13, 19, 28, 34, 40, 56, 62, 86, 95, 104, 113, 127, 135, 147, 181, 201, 207, 213, 227, 236, 239 på *e*; tiraderna 8, 22, 25, 38, 44, 73, 79, 106, 122, 136, 197 223, 233, 244 på *ee*; tiraderna 6, 9, 33, 46, 63, 74, 87, 99, 108, 111, 120, 124, 132, 137, 143, 148, 156, 178, 184, 196, 199, 204, 209, 215, 220, 229, 241 på *er*; tiraderna 2, 11, 16, 31, 51, 59, 67, 72, 77, 89, 93, 103, 112, 115, 133, 152, 160, 175, 187, 198, 206, 219, 238 på *ez*; tiraderna 41, 57 på *ere*.

Öppet *e* förekommer i några tirader på *el*[*e*]: 29, 58, 88, 101, 158, innehållande rimord på ursprungligt *-el* (bland hvilka genom analogi *estencele* v. 3309) och dessutom *parel* (för *pareil* v. 2081) samt *leel* v. 1815, 2077.[2] Man kan således säga, att ursprungligt *ę* är skildt från *e* af *a* och äfven från *e* af *i*. Jf. *La vie de St Gilles*, Introd. XXVIII.

Eftertonigt *e* är icke mera absolut fast. Tre rim föreligga åtminstone, där *e* föregånget af vokal fallit i predikativ ställning efter *être*, eller med andra ord, där femininformen efterbildats maskulinformen. Här föreligger således äfven en morfologisk analogibildning, men dess möjlighet förutsätter ett betydligt försvagande af det obetonade *e*. Denna företeelse börjar hos Gaimar de Troyes[3] samt fortsätter hos Fantosme[4] och senare. De i *Horn* ifrågavarande fallen äro

v. 4541: *Ja nen iert raancon autre par lui nome* (: *ee*).

v. 2389 f: *Leinz nee ot num Lenburc e aveit taunz buntez*
Ne purreient par mei ia estre anumbrez;

och v. 2661: *Des dous filles le rei fud loenges renduz,*

där H har: *furent loenges renduz.*

Det singulara *fud loenges* hos C kunde tyda på att författaren eller kopisten behandlade *loenge* såsom mask., hvarpå dock annat exempel tordet vara svårt att finna.

1 I v. 72 står *certan* i tirad på *an:* latiniserande bildning.

2 Redan anmärkt af Suchier i *Zeitschr. f. r. Ph. III*, 141.

3 Se Vising, Etude *sur le dialecte anglonormand du XIIe siècle* s. 81.

4 *Ibidem* s. 93.

fattaren eller kopisten behandlade *loenge* såsom mask., hvarpå dock annat exempel torde vara svårt att finna.

Liknande är v. 595: *es nefs d'argent dorez:*
och v. 1440: *E les armes ke deuant. uus ai ci deuisez* (C)
Les armes trestuz ke desus ai cuntez (O).

Att participiet förblir oböjdt efter föregående objekt, förekommer ofta, men att det sättes i en flekterad maskulinform efter föregående feminint objekt, förekommer endast här. Det är icke troligt att *armes* fattats såsom mask. trots *trestuz* hos kopisten af O.

I O förekommer i v. 1331 *ymages dorez* (: *ez*), men *image* är som bekant ofta mask. i fornfranskan; i v. 152 *si gente ne si bun* (: *un*) om *preie* (v. 150); C har där *si gent ne si bun*, syftande på *pru* (i v. 150), hvarigenom halfversen visserligen blir felaktig (kan ändras till *ne si gent ne si bun*).

I v. 4356: *E il out del bosoign. sa gent amonestez*
föreligger en konstruktion ad sensum;[1] likaså i v. 4476: *cumme gent irascuz* (: *uz*);[2] mask. är ock *baldur* i v. 4599:
Unc ne fud tel baldur entre gent demenez (: *ez*).

Att eftertonigt *e* efter konsonant fallit i *Horn*, är svårt att antaga. Anmärkningsvärdt är emellertid *muster saint Moris* v. 3548, i rim på *is*. Det är måhända den ursprungliga ljudlagsenligt utvecklade formen (jfr *pretium* — *pris*); det är kanske också en angliserad form, använd för rimmets skull. Den förekommer ofta (*Moriz*), konkurrerande med *Morice*, i *The Song of Dermot*[3] (*Conquest of Ireland*).

Motsatt är förhållandet med *saint Denise* v. 827 i rim på *ise*; det är en tämligen vanlig biform till *Denis*, känd redan från *Roland*.[4] I v. 712 *die* (: *ie*) för *di* = latinets *dia* för *dies*.

Mycket påfallande är *parentee* för *parenté* v. 4943 i rim på *ée*.

I v. 3545 C:
Les sorurs funt dolur. tel ne fu ainz apris
är *dolur* mask., såsom ofta sedan anglonormandiskans första tid.[5]

---

1 Tobler, *Verm. Beitr.* I, 190.
2 Jf. Walberg *Le bestiaire de Philippe de Thaun*, s. LXXII; *Horn*, v. 3993, 5027.
3 Ed. Orpen, Oxford, 1892.
4 Se Andresen, *Ueber den Einfluss von Metrum* etc., s. 10.
5 Jf. Vising, *Etude* etc. s. 96; Walberg, *Le bestiaire* etc. s. LXXI.

Tiraderna med rim på *i*, *o*, *u* visa inga positiva företeelser af intresse för vokalismen. Utan vikt är, att *iei* ger *i: prie* (*precat*): *ie* v. 1292; eller att *ui* stundom rimmar med *i: quie*[1] (*cogitat*): *ie* v. 1870.

Att anteckna är däremot frånvaron af rim *o:u* (lat. o : lat. *ū*), hvilka redan förekomma i *Brandan* och hos *Gaimar*.[2] Suchier har som bekant i detta rim velat se ett nordanglonormandiskt drag.[3]

Konsonantism.

Angående konsonanterna upplysa rimmen i *Horn* hufvudsakligen om deras förstummande eller undertryckande i vissa ställningar eller ord.

Stumt eller utstött är *c* i *Lenbur*[*c*] v. 2702, 3804 (*:ur*), annars alltid *Lenburc*, liksom *Samburc*, *Goldeburc*.

I ett par fall är *s* undertryckt: v. 1719: *vestue* (sbj. *tantes dames*); v. 4140 C: *itaunt de fiee*[*s*]: *ee*; H har annan, men ej antaglig läsart. Sådan vårdslöshet förekommer annars först sent.[4]

Af *n* efter *r* finnes ej spår; *ior* rimmar öfverallt på *or*, tirad 24, 131 m. fl.

Isolerad *dental* är naturligtvis fallen såväl intervokal som final. Därför förekommer i tirader på *ie* (=lat. *ita*) *mie*, *Pavie*, *prie* etc., t. ex. tirad 36, 163; i en tirad på *é* (=lat. *atum*, *atem*) *de* v. 662; i tirader på *ei* (=lat. *ētum*, *it-* etc.) *mei*, *sei*, *rei* o. s. v., t. ex. tirad 26, 128. Men framför flexiviskt *s* kvarstår dentalen orubbad i beteckningen *z*. I tjugutre tirader på *ez* finnes intet rimord utan ursprunglig dental framför *s*, således inga rimord med ursprungligt —*es*; en tirad på *iz* (222) och fem på *uz* (98, 129, 190, 194, 210) ha likaledes inga rimord på ursprungligt -*is*, -*us*. Å andra sidan äro de sju tiraderna på *is* fria från rimord på *iz*, med undantag af det alldeles ogrammatikaliska *pleuis* v. 2287; se nedan.

1 Walberg, *ibid.* s. I.I.

2 Vising, *Etude* s. 72.

3 *Literaturblatt f. g. u. r. Ph.* 1888, Sp. 176

4 Jf. Busch, *Laut- und Formenlehre der Anglon. Sprache des XIV. Jahrh.*, s. 52; Stimming, *Boeve de Haumtone*, s. 227.

Äfvenledes är *t* fallet i verbaländelser *at*, i det *ja*, *la*, *ca* förekomma i tirader, där denna ändelse är förhärskande i rimmet; se tirad 52, 114, 121 m. fl. Detsamma är helt säkert fallet med ändelserna *it*, *ut*, ehuru den enda tiraden på *i* (169) och de två tiraderna på *u* (150, 211) ej bevisa något säkert; *fu*: *abatu*, *fu*: *escu* i de två sistnämnda tiraderna tyda dock på fall af *t* i *ut*.

I *-et* motsvarande eftertonigt latinskt *at* är *t* fallet: *agrée* 3 sg. pres. ind. rimmar med *ée* af latinskt *ata* v. 491, 747; *prie* (*precat*): *Marie* 703, : *estultie* 1864, *prise* (*pretiat*): *Frise* v. 826, o. s. v., *ere* (*erat*): *preiere* 805, o. s. v.; jf. särskildt tirad 96.

Undantagsvis är *t* förstummadt efter konsonant. I fyra tirader på *ai* (92, 183, 208, 221) med tillsammans 87 rim förekommer *plai* (*placitum*) v. 1885, 4422, 4665; så förekommer dock *plai* äfven t. ex. i *Chronique des ducs de Normandie* flerstädes.[1] Fast *t* har vanligen också *lait* (tyska *leid*); i *Horn* 4664 dock rimmande på *ai*; så ock i *Chron. d. d. de N.*[2]

I *Bealni* (:*i*) v. 3531 är möjligen ett *s* fallet; jf. *Beaunis* (:*is*), v. 3538.

Efter *n* är *t* stumt i *chalan* (χελάνδιον) v. 72; *olifan* v. 1416, 3131; *iaan* (*gigante*) v. 1419; *glan* (*glande*) v. 1418, 3338; det sistnämnda förekommer i rim : *an* i Maries *Fabler*,[3] LXXVI, 2. I v. 75 torde *Moisan* snarare vara analogibildning till de bredvidstående *Adan*, *Baalan*, *Johan*, etc. än en utvecklingsform af det vanliga *Moisent*.

Egendomligt är, att flexiviskt *t* fallit i 3 sg. pres. ind. af ett par verb: *espel* v. 1817, *sumun* v. 2880, 3020 (men *somunt* v. 3437: *unt*). Hit hör ock *quer* (=*quærit*) v. 2239 OH, så vida det är den rätta läsarten; jf Brede, s. 200. Detta är emellertid snarare en flexivisk vårdslöshet, som är ytterst påfallande i ett annars godt språk. Hos anglonormandiska kopister återfinnes den emellanåt; så redan i *Oxford Roland*; senare i handskrifter af *Gaimar* och *Horn*, v. 39, 82 i O,[4] enligt uppgifter samlade af Stimming; v. 2980 i H.

1 Se Stock, *Rom. Stud.* III, 478.
2 Stock, *ibid.* och Walberg, *Le bestiaire* s. LX.
3 Ed. Warnke.
4 *Boeve de Haumtone*, s. 222.

Formen *espel* för *espelt* tyckes för öfrigt häntyda på att vokalisationen af *l* framför konsonant ej var genomförd i författarens språk, ty han kan ej rimligen sätta *espel* för *espeaut*.

Å andra sidan förekommer paragogisk tillsats af *s* i *pleuis* (:*is*) v. 2287 (particip för *pleui*) och af *n* i *mercin*(:*in*) v. 3688, 3979 och i det vanliga *eissin* v. 2932 och ofta annars; samt i *sin* 2429; angående *eissin* jämföre man Stimming, *Boeve de Haumtone*, s. 217, och Godefroy, *Dictionnaire*.

Flexion.

Rimmen uppvisa flere flexiviska drag af intresse.

I den *maskulina deklinationen* har den singulara oblikformen gjort starkt intrång på nominativformens område. Subjekt och predikativ äro nästan lika vanliga utan *s* som med *s*: *ki saluere est puissant*, *riches hom e uaillant*, *li fud bon estuimant*, m. fl. rimord i en tirad på *ant* (tirad 5). Exemplen förekomma i hundratal och snart sagdt i hvarje tirad, hvarför det är öfverflödigt anföra flere. Likaså användas af imparisyllaba med flyttbar accent oblikformer såsom subjekt: *felun* v. 1509, *glutun* v. 1517, *Lazarun* v. 2868 och många substantiv på *eor*: *pleigneor* v. 473, *esmireur* v. 479, *uanteur* 2701 etc.

Ej fullt så ofta tränger pluralens oblikform in i subjekts- och predikativställningar. Fallen äro dock inemot hundra, t. ex. rimorden i v. 20, 28, 41, 47, 48, 289, 1328, 1329 o. s. v., mest i predikativ ställning.

Det motsatta förhållandet, eller den ursprungliga nominativformens användning i beroende satsställningar, är naturligtvis sällsyntare. Dock föreligger det i singularis i följande fall:[1] *En un iardin.. umbranz* 294, *cel Rei affricanz* (dat.) 297, *en sun ostel priu z* 1828, *a silaf l'onorez* 1833, *a sun col sis escuz* 2008 (dock absolut konstruktion: "med sin sköld vid halsen"), *mes nel ad demustrez* 2129, *ki l'autre auoit matez* 2759 (dock kan här äfven tänkas C:s läsart *ki les autres ont matez*, hvarvid halfversen får en stafvelse för mycket); *en nostre eez* 3632, *que deus nus auera destinez* 3942, *tut koi se tint e muz* 3992,

1 V. 337: *Dunt uus ont li felun. a grant tort eissillez* kan möjligen innehålla ett pluralt objekt (*uus*); vv. 2007, 2009 ha osäkra läsarter, där endast C har nominatifvorm som subjekt.

ont deu tut obliez 4179, *ki tut uus ad donez* 4181, *ke. horn. ot cunseuz* 4479, *soille fud del paluz* 4480. I pluralis anträffas samma företeelse blott v. 73:

Pus i mist les enfanz. de murir tut certan,

v. 2539:

Autresi des oiseaus. qu'il faseit bien uolant

och v. 4081: *qu'il les meteit souin*, där *souin* dock kan uppfattas adverbielt vidare i passivt particip med *avoir*,[1] v. 1230: *s'unt souent regardé* (men *si s'unt entregabez*, v. 1831).

Under sådana förhållanden är särskildt skillnaden emellan ändelserna *-é* och *-ez*, *-u* och *-uz* i fara att blifva alldeles utplånad. Det är därför ej underligt, om skrifvaren af C tvekat, huruvida tirad 194 borde sluta på *-u* eller *-uz*, och skrifvaren af O hyst enahanda tvekan med afseende på *-ez* eller *-e(t)* i tiraderna 2, 227, 239, 240. O synes till och med hafva gifvit hela tirad 236 falsk ändelse: *-ez* i stället för *-e*, åtminstone tyda rimmen *a sun grez* v. 5023, *pur la meie amistez* 5024, *amener od sei sun bon barnez* 5028, *trouum al pais. . seurtez* 5030, *vus m'avez amez* 5034 alldeles gifvet på att tiraden bör sluta på *-é*; hvilket icke möter något decideradt hinder i något annat rimord. Af detta förklaras också hos själfva författaren, eller åtminstone bearbetaren af X[1], att han använder promiscue *gre* och *grez*, hvarvid dock afsiktligt användande af pluralen kan föreligga lika väl som osäkerhet i kasusformen. Sålunda heter det *gran grez* (*:ez*) v. 29, där kopisten (O) trots rimmet skrifver *gre*, *de bon*[2] *grez* 1002, *nostre pere malgrez*[3] 1170, *a grez* 1344.

Denna förblandning af *é* och *-ez* synes sträcka sig till den *feminina deklinationen*, där abstrakterna på *-é* (lat. *-atem*) stundom ha en oblik form på *-ez*, som knappt torde vara menad såsom pluralform. Man märke särskildt några fall där kopisterna enhälligt ha det attributiva adjektivet i sing., troligen således efter originalets exempel: *de grant nobilitez* v. 2133, *en ot grant uolentez* 2748. Andra anmärkningsvärda for-

1 Handskrifternas *sunt* är i de två citerade verserna utan tvifvel att tolka såsom *s'unt*. Om *avoir* vid reflexiva verb, se t. ex. *Zeitschr. f. f. S. u. L.* XXV, 2, 49.

2 Båda kopisterna (CO) ha *bon* i sing.

3 Om *maugres* (Aliscans) se Haas, *Die Plurale der Abstrakta im Französischen* (Erlangen 1884), s. 61.

mer af detta slag äro *pitez* v. 25, 329, *en trinitez* 37, 1433 C (O har här *en magestez*[1]), *buntez*[2] 340, *fermer amistez* 606, 1168, *en quietez* 1344, *un mot de fausetez* 1900, *d'antiquitez* 1909, 2131, 4186, de *cors e de beautez* 2310, *d maiestez*[1] 3182, *par mut ruistes*[3] *fiertez* 3358 (mot *ruiste fierté:é* 278, 1765), *aime les pouertez* 4173, *aime richetez* 4176. Här kan ock anföras *cil k'iert de uertuz* 4088.

I nom. sing. ha dessa ord *é: pitié* v. 173, *uilté* 1944, *leauté* 1949, 4391, *fauseté* 1954, *herité* 2793, *amisté* 4253, *uerité* 4408, *uolenté*[4] 5020; utom *uolentez* 1339.

Med orubblig konsekvens vidhålles den ur prungliga likheten mellan mask. och fem. i adjektiv af typen *grant* : *sale real* v. 201, *esteile iornal* 205, *tempeste mortal* 217, *pucele errant* 769, *la feste fu grant* 2555, *bataille champer*[5] (= *champel*) 3260, o. s. v.

I *verbalflexionen* är anmärkningsvärdt, att ingenstädes ett sekundärt, oorganiskt *e* eller *s* uppträder. Första personerna sg. *vi, pri, afi, di* förekomma t. ex. i rim på *-i* tirad 169, o. s. v.

Om *-et, -t* i verben har talats förut s. 13.

De tre tiraderna på *-eit* (107, 234, 240) innehålla bland många imperfekter på *eit* (*ebat*) blott ett af 1 konj.: *glurifieit*, v. 5139. Redan i Adgars *Legender* förekomma tre sådana imperfekter,[6] i Berols *Tristan* ett,[7] i *Lai d'Havelok* flere (v. 135, 247, 273, 975).

Horn känner icke öfvergång af infinitiv *-eir* (eller annan infinitiv) till *-er*; de talrika tiraderna på *-er* äro tillräckligt bevis därpå.

Dessa genom rimmen konstaterade fonetiska och flexiviska företeelser förråda tydligt en anglonormandisk författare från det XII århundradets andra eller tredje tredjedel

1 Om denna pluralis majestatis se Haas, a. a. s. 46.

2 Vanligt i plur., men C har *grant buntez*.

3 H har *roiste fiertez*.

4 Kopisten (O) har *uolentez*, men säkerligen med orätt; jf s. 15.

5 Se Godefroy, *Dictionnaire*.

6 Rolfs i *Roman. Forsch.* I, 232.

7 Warnecke, *Metrische u. sprachliche Abhandlung über das .... Tristan Fragment* (Erlangen 1887), s. 48.

någon samtida till Gaimar eller snarare till Adgar och Fantosme och Guillaume de Berneville, ty det är deras språk, som kommer igen i *Horn*.

Rimmens anvisningar i afseende på diktens affattningstid bekräftas af andra omständigheter, dels ålderdomliga uttryck, som påminna om Guillaume de Berneville, dels metriska företeelser, som här nedan skola skärskådas och som äro mer eller mindre betecknande för författarne från och med Gaimar till mot slutet af det XII århundradet (Chardri), då knappt metrisk regel mera finnes kvar.

Ålderdomliga uttryck[1] äro *ambure* v. 5043, *di* 416, 712 (*die*), 1270, 3357 o. s. v., *fie*[2] 1868, 2592 (2764 i H), *oixur* 1217, 3819, *suschement*[3] 4752. Härtill kan läggas den ofta förekommande futurformen af *ero*[4], hvaraf också betecknande nog *ermes*, v. 1919, missförståtts eller ersatts i OH, *erc* v. 1816 af H, 1841 af C.

För de olika dateringar som gjorts af *Horn*, redogör, såsom ofvan s. 9 nämts, Hartenstein, *Studien zur Hornsage*, s. 19, 20. Då Morris, Gautier och senast Gröber, i sin *Französische Litteratur*, s. 573, vilja förlägga dikten till det XIII århundradet, synes mig detta af språkliga, metriska och stilistiska skäl alldeles omöjligt.

KAP. III.

Metrik.

Redan en flyktig blick på manuskripten visa en mycket ojämn vers. Det uppstår då först den frågan, huruvida regellösheten härstammar helt eller delvis från den ursprunglige författaren eller beror på kopisters misstag och vårdslöshet.

---

1 Se *La Vie de St Gilles de Guillaume de Berneville*, par Gaston Paris et Alphonse Bos, XVII.

2 Äfven i *Otinel*, se Dreyling, *Die Ausdrucksweise der übertriebenen Verkleinerung* (*Ausg. u. Abh.* LXXXII) s. 32.

3 Jf. *La Vie de St Gilles*, s. XVIII.

4 Om detta forturum och dess tidiga försvinnande se Karl Koch, *Die Entwicklung des lat. Hülfsverbs esse* (Marburg 1902), s. 55 ff. Där anföras ock alla exemplen på *ero* ur *Horn*.

Kopisten af H har uppenbara vårdslösheter eller okunnighetsfel på sitt samvete, kopisten af O ändå flere, men kopisten af C har lämnat en i allmänhet antaglig text och tydligen en rätt trogen afskrift. Där hvarest hans kontroll af de öfriges läsart finnes, har man anledning förmoda, att ej alla metriska oregelbundenheter uppstått först genom afskrifning.

För att försiktigast möjligt undersöka dessa förhållanden torde det vara lämpligt att först betrakta de verser, 1455—2391, som finnas i alla tre handskrifterna, och söka bilda sig en föreställning om versifikationens art i detta bäst bevarade och för textkritiken gynnsammast ställda parti af dikten.

I främsta rummet skall då efterses, huruvida i detta parti finnas verser, som alla tre manuskripten eller åtminstone C och ett af de andra manuskripten, representerande sålunda Ca, öfverlämnat i en och samma, från den vanliga regeln afvikande gestalt, utan att en ändring af texten är gifven eller ligger nära till hands. Sådana verser kunna med goda skäl antagas vara i oregelbunden form öfverlämnade.

Oregelbundna verser enligt CHO, v. 1455—2391.

V. 1455:[1]

Einz lur fu par le rei. hautement mustree,

där visserligen H har *hautement dunc mustree*, hvars riktighet dock är tvifvelaktigt, såsom ej öfverensstämmande med handskriftsgrupperingen.

V. 1456:

Ke pur eus n'iert sis deus. ne sa lei chaungee,

där O har *unc changee*, hvars riktighet är underkastad samma tvifvelaktighet.

V. 1581:

A dan .horn. l'enueia. par une sue norrie.

V. 1589 (OH):

Pur ueer destuere cele gent paenie,

där visserligen C har ett *E* framför *pur*, men alldeles stridande mot meningen.[2] Här föreligger således en cesur med

1 Verserna citeras i allmänhet efter C.

2 Se härom Brede a. a. s. 246.

obetonad 6:te stafvelse, en företeelse som må betraktas såsom en anglonormandisk egendomlighet och karakteristisk för *Horn.*[1]

V. 1655 (OH):

E sa lance guierad parmi meinte peitrine,

där C:s *E sa launce guie* (med anglonormandisk cesur) är oantagligt på grund af oriktig tempus.[2] Denna vers är emellertid endast så till vida oregelbunden, att *ie* i *guierad* får läsas enstafvigt, hvilket ej öfverensstämmer med *Horns* språk i öfrigt; jf. *ubliera* 1031, *delaiera* 1034, *enpleiera* 2506, *ennuiera* 2509, o. s. v.

V. 1762:

E reis hunlaf l'eime. cum l'oust engendré

med anglonormandisk cesur.

V. 1819:

Ki bien fud lungement. d'ambes parz fermez

(OH: *guardez* i st. f. *fermez*); den senare halfversen låter sig lätt utfyllas genom *ambesdous*, men å andra sidan bör besinnas, att, om kopisterna förefunnit denna sammansättning, de ej gärna kunna tänkas hafva utbytt den mot det mer och mer sällsynta enkla *ambes*.

V. 1845:

Ke nes purreit fauser. nul home charnal,

där ändring ej lätt göres med varianterna O: *nul hom mortal*, H: *nuls home mortal.* Då *home* mycket väl kan vara subjekt, är det blott *en* stafvelse som fattas i versen.

V. 1884:

Mes si iol uus mustre. bien seur en serai,

med anglonormandisk cesur, upphäfd af O, som läser *Mes si iol musstre a uus.*

V. 1897:

Kar al bien e al mal. od uus me tendrai,

där O sätter in *sire* i början af *2:dra* halfversen, hvilket ej enligt vår handskriftsgruppering kan antagas.

---

1 Så har ock Suchier betraktat den i *Geschichte der Litteratur*, s. 110. Jf. ock Gnerlich ,*Bemerkungen über den Versbau der Anglonormannen* (Breslau 1889), s. 25.

2 Se Brede, s. 197. V. 1654 är också enligt CH felaktig, men felet är ej gemensamt för de båda handskrifterna; Bredes emendationsförslag (s. 197) synes föga lyckligt.

V. 1960:

Horn coe dist hunlaf. par la fei ki est meie,

där O skjuter in *li* i 1:a halfversen.

V. 1975:

Mes m'est uis en mun quoer. ke faire nel deie.

V. 1981:

Quant li reis hunlaf. l'ont cungeié par mal,

där visserligen H har *Kant li fiers r. h.*

V. 1987:

Vnc mes ne li auint. un peur iornal,

där H visserligen har *aiornal*, som dock ej passar godt som betydelse "daggryning".

V. 2035:

Ki d'icest fait me ueut. al rei encuser,

där H skjuter in *si* framför *encuser*.

V. 2048:

Sire dist Rigmel. mei l'estoet otreier,

där man dock, ehuru mot manuskriptgrupperingen, kan insätta *co* framför *dist*, i öfverensstämmelse med O. Ett utelämnande af *co* är ju möjligt hos tvenne skrifvare oberoende af hvarandra.

V. 2079:

Prest sui del defendre. laual en cel prael,

där H:s *Prest del defendre sui* är oantagligt efter manuskriptklassifikationen; anglonormandisk cesur.

V. 2102:

Si i'oi uostre bosoig. tost uendrai erraunt

(C:s 1:a halfvers har ändrats med tillhjälp af OH), där O har *tost i uendrai e.*

V. 2135:

A ces ueut il aler. la est sis chemins turnez.

V. 2165:

Mis se sunt a la mer. a deu se sunt cummaundé

(O har äfven ett *e* i början af 2:a halfversen; H: *a deu séént il c.*; man kan möjligen konjiciera *a deu s'unt c.*).

V. 2220:

L'autre ivout as eches. ki tuz homes uenqueit.

V. 2370:
K'un pouere ualletun. al riche resemblera.[1]
V. 2380:
Bien iert enpleiéé. l'onur ke li ferez
(accenterna hos C), där C synes ha anglonormandisk cesur med *onur* som femin., under det OH med formen *enpleié* få en stafvelse för litet.

Verser med namnet *Wikele* hafva ej upptagits, då det tydligen ibland är tvåstafvigt (*Wikle* t. ex. v. 1869) ibland trestafvigt, hvarvid det kan sättas i fråga om ej de tre accentueringarna *Wíkele*, *Wikéle* (så accentueradt af C, v. 3693) och *Wikelé* äro möjliga; det sista är dock föga antagligt, då namnet aldrig förekommer i rim: *é*. Det är sålunda troligt, att t. ex. halfversen 1888: *Par fei dist wikele* innehåller en anglonormandisk cesur, men det kan ej absolut bestridas, att författaren accentuerat *Wikelé*. Den engelska namnformen är vanligen *Wikel* (en gång *Wikeles* och *Fykeles*).[2]

Ej heller hafva upptagits verser såsom följande: 1985, 1:a halfversen i CH lyder *N'est merueille s'il le junt*, emedan O:s *N'est merueille si'l junt*, mycket väl kan antagas såsom ursprunglig läsart, hvari den obetydliga ändringen kunnat göras af två kopister oberoende af hvarandra. Likaså v. 2012, där C och H hvar för sig lätteligen kunnat tillsätta ett *pas* framför *pur*. I v. 1636 är skillnaden mellan *e tel* (CH) och *e itel* alltför obetydlig.

Alltför lika äro äfven *cum*, *cume*,[3] *or*, *ore* (*lors*, *lores*), *el*, *ele* etc. med hvarandra, för att ej skrifvare skulle när som helst sätta den ena formen i stället för den andra. Därför har här ej upptagits t. ex. v. 1602, hvars första halfvers C och O enstämmigt ha: *Cum cil ki mut l'unt* (läs *Cume* etc.)

Likaså må elision eller hiatus inträda efter behof vid ord, hvilkas elision är fakultativ; Därför upptages ej här t. ex. v. 1615 hvars första halfvers CH ha: *Ainz quil mot soussent* (med anglonormandisk cesur), emedan *Ainz que il mot s.* måste anses lika

1 Brede vill ändra 2:a halfversen till *riche resemblera*, a. a. s. 245.

2 Se Hartenstein s. 81; jf. s. 75.

3 *Horn* gör ej den skillnad mellan dessa former, som många andra fornfranska texter göra; se *Tobler-Abhandlungen*, s. 119 f.

berättigadt. Denna vers ger åtminstone icke något bevis för anglonormandisk cesur; en annan sak är, om man anser sig böra upptaga versen sålunda fördelad i en kritisk text.

Det har emellertid visat sig af den föregående undersökningen, att CHO från ett äldre manuskript eller till äfventyrs originalet upptagit

dels en och annan vers, som varit för kort eller för lång,
dels verser, som ha en ofransk, anglonormandisk cesur.

Sedan detta konstaterats, må undersökningen utsträckas till de partier, för hvilka mindre manuskriptmaterial finnes.

Oregelbundna verser enligt CO (v. 97—1454).

V. 102 (O):

Ne creit k'il seient mes vers lui mal fesant

(C har genom ordningen *mes seient* anglonormandisk cesur).

V. 286:

Vus ont retenuz. par faire lor laboré.

V. 296:

Mes ne nus fist mal. nel uout deus le poaunz.

V. 311:

E si sui ioueignur. d'els tuz par eage.

V. 325:

Encore te uengeras bien. de la geste saluage,

där det icke är tillfyllestgörande att utbyta *encore* mot *encor*: det återstår ändock en stafvelse för mycket i den första halfversen.

V. 363:

Kar il est de mun eed. e iol sui plus amant;

det är ej vanligt i *Horn*, att *eé* räknas som *en* stafvelse; jf. 3308, 3632, 3790 o. s. v.

V. 383:

Ne mais tiel n'iert truué. nul home charnal.

V. 431:

Li enfant ki furent. troué sur le riuage

med anglonormandisk cesur.

V. 492:

Ke par le seneschal iert. faite cele asemblée.

V. 506:

Qu'il tost ne se uenge. par mut grant noblei,

där den anglonormandiska cesuren kan upphäfvas med elisionen af *que* (*Que il*), men den senare halfversen är svår att fylla ut till 6 stafvelser.

V. 631:

E si ai encore. oue uus a parler

med anglonormandisk cesur.

V. 640:

Quant le uit taunt bien fait. taunt sein e entier,

där emellertid ett *tant* lätt låter sig tilläggas.

V. 707:

Herselot ioe t'aim mut. kar tu es m'amie.

V. 710:

Mes ne sai dunt me uient. ne de quel partie.

V. 735:

E la lei fausera. teruagan e apollin,

där en ändring i den senare sjustafviga halfversen är alldeles särskildt svår.

V. 787:

Lors fu l'esmireur. mut tost demandé.

V. 800:

Rigmel les salue. si lur fet bele chiere,

där den anglonormandiska cesuren visserligen är upphäfd i O, men genom en läsart, som ger en stafvelse för mycket (*Rimel les ad welcumez*).

V. 804:

Bien sai uers mei n'estes, menconger ne trufflere,

med anglonormandisk cesur.

V. 944:

Taunt s'esmerueilla lors. de .horn. le orphanin.

där *le* ej gärna kan fylla en metrisk stafvelse,[1] och där O:s *de horn le bel orfenin* ger en stafvelse för mycket.

V. 963:

Desor uuil ke seiez. de sa discipline.

V. 1030:

Herselot ua ueeir. quant li manger fenira.

1 I den senare anglonormandiskan torde detta hafva kunnat vara fallet.

V. 1038:

Kor taunt par criemt le re. qu'il le harreit mortelment.

V. 1054:

Tuit quident que coe seit. angelin auenement,

omöjlig att ändra i den senare halfversen.

V. 1075:

Dunc ad parlé herland. uers lui coe m'est uis.

V. 1098:

Sur sun'lit se seent. amdous tut ioiant

med anglonormandisk cesur och femstafvig senare halfvers.

V. 1173:

E ioe iere en sa curt. d'armes bien preisiez,

där den senare halfversen emellertid med tillhjälp af den öfvertaliga O (*de porter armes loer*) kan ändras till *d'armes porter preisiez.*

V. 1246:

Eles uienent entur li. trestutes pur ioer;

där *eles* måhända i likhet med hvad fallet ofta är för *ele* — och det skall sedan i detalj visas — räknats enstafvigt af författaren.

V. 1282:

Ke pur bosoing cheualer, feist. horn. al cler uis,

där O visserligen har en annan ordning, men dock stödjer läsarten i den första halfversen.

V. 1312:

Ki onc deu n'amerent. coe fud doel e uiltaunce,

där C har *ne amerent,* en oantaglig hiat, och O en afvikande läsart med anglonormandisk cesur.

Oregelbundna verser enligt CH (v. 2392—4234).

V. 2417:

Par tiel couent sire. cum ioe uus ierc disaunt,

där H:s annorlunda lydande 1:a halfvers ej är ägnad att aflägsna den anglonormandiska cesuren.

V. 2424:

E pur quei uenistes. en cest ultre marin,

med anglonormandisk cesur.

V. 2426:

As tu beau uallet. escrit en parchemin.

V. 2465:

Cum ioe sui kar amur. me destreinte lie

(C punkterar *sui. kar amur?*).

2508:

Taunt purra oir de mei. k'el se'n repentira.

V. 2531:

Kar li reis sa guerre ot. partut apaée

(H:s afvikande läsart har också sex stafvelser i den senare halfversen).

V. 2540:

Ke de tuz lur meillors. nul n'espleitast taunt.

V. 2617 (H):

Godmod la recut mes unc nen fist semlant,

en vers som C med orätt saknar; möjligt är att fylla 1:a halfversen med ett *E* i dess början.

V. 2629:

Deu cum fud tutes parz. lores reprochie

(H: *lors reprie.*)

V. 2690:

Qu' il irreient a lenburc. pur esbaneiement,

där *-eient* räknas enstafvigt enligt ett äfven i kontinentalfranskan ej ovanligt bruk.[1]

V. 2692:

E ioereient as esches. orreient harpement.

där, äfven med enstafvighet af *-eient* i 1:a halfversen, denna har en stafvelse för mycket; *ioe* är möjligen också räknadt enstafvigt.

V. 2693:

Kar coc sunt les choses. dunt il ont plus talent,

med anglonormandisk cesur.

V. 2709:

Cielée iert la chambre. par art d'entailleor

med anglonormandisk cesur.

V. 2804:

M'amur e mun auoir. li estreit abandonée.

---

1 Tobler, *Versbau*, s 42.

V. 2806 (H):

La harpe pernez uers uus. ben serez escolèe,

hvilken vers C med orätt saknar: H punkterar *pernez. uers uus.*, hvilket synes tyda på att kopisten varit osäker om cesuren.

V. 2854 (O):

Ke nus le conuissum pur lui honurer

(C har 1:a halfversen för lång).

V. 3054:

E uus gardez ataunt. ke cist ne pusse fuir,

där *e* i *pusse* torde hafva negligerats af författaren.

V. 3182:

Escrit i est li granz nuns. de deu de maiestez,

där H:s obegripliga *Esen* ej förkortar 1:a halfversen.

V. 3222:

Asaillir uassalment. icele paene gent.

V. 3234:

Gudmod les cunduit bien. par grant uasselage.

V. 3238:

Pur coe mustrat enkui. uers eus grant fiertage.

Val. 3249:

D'icoe qu'il sunt uenu la. issi sanz guionage.

V. 3352:

Ke uint chars en fussent. par uerité chagiez,

med anglonormandisk cesur.

V. 3385:

Li paiens l'ot mut bien. nel dute neent,

där knappast *ne le dute* bör införas.

V. 3450:

K'il cheuetaigne n'ont. coe lur est mut lait.

V. 3481:

Bien sunt enricheiz. trestuit cummunement.

V. 3501:

Vostre pere en iert mis. en mut grant cremur.

V. 3512:

Kar vi sui auenv. a mun derein ior.

V. 3528:

Tut issi cum as dit. ja endreit iert si,

V. 3675:
Ki lait fille de rei. e a plus basse se prent.
V. 3709:
Par ses granz menconges. e par sun encuser
med anglonormandisk cesur.
V. 3714:
Ke li reis hunlaf. fet Rigmel espuser.
V. 3738:
Mes sis peres l'en uait. forment efforcant,
där H:s på annat sätt felaktiga läsart är oantaglig.
V. 3784:
Li mien uus seruissent. si fussez auoé,
med anglonormandisk cesur (H har en än kortare 1:a halfvers).
V. 3816:
Qu'ele m'ait guerpi. pur prendre autre seignor.
V. 3834:
E ioe m'en uengerai tost. lenburc espuserai.
V. 3859:
Tuz iceus del munde . poet il bien surmunter
med anglonormandisk cesur; emellertid saknas denna vers i H.
V. 3892:
C'est la rien del munde. ke ore plus desir
med anglonormandisk cesur.
V. 3895:
Qu'enuers mei est pariuré. li ferai tut geir.
V. 3931.
Qu'il n'i fust par home. ne oiz ne trouez
med anglonormandisk cesur; H saknar versen.
V. 3938:
Cum se cuntient li reis. e il sum barnez,
där H har än kortare *e si barnez.*
V. 3943:
Sire tuit li dient. si seit cum uus uoldrez
med anglonormandisk cesur; H har *Sire coe dient.*
V. 3949:
En sa ueie encuntra. un paumer penant.
V. 3972:
L'esclauine auerai ioe. e uus cest mantel hermin.

V. 3988:

Cuntre ciel flambeient. lur espiez lur escuz

med anglonormandisk cesur.

V. 4004:

Reis modins e wikele. uienent cheualchant.

V. 4011:

Seignurs fet il bachelers. bien semblez gent beuant,

där H genom utelämnande af *fet il* får en stafvelse för litet.

V. 4033 (H):

A li piert qu'il est las un lecheur

vers som genom felskrifning saknas i C.

V. 4093:

Enz la grant presse. qu'il n'est aparceuz

med anglonormandisk cesur, antagligare än H:s *En la presse de la gent.*

V. 4111:

Des poueres al manger. autrement fust mal.

V. 4115:

Dreit al chief d'un banc. si ot pris sun estal.

V. 4134:

Ke firent si anceisor. coe ne ueut deueer,

där H har ännu en stafvelse i 1:a halfversen: *Issi firent.*

V. 4141:

Cum li seneschal mangast. od cele autre mesnee.

V. 4153:

Vn corn prist de bugle. dunt la liste ieit gemmee

med anglonormandisk cesur, som ej häfves af H:s *Un corn prist grant dunt etc.*

V. 4154:

Ki entur la buche. demi pie esteit lée

med anglonormandisk cesur.

V. 4161:

Si que uint al quint. ke . horn. l'ad uers li sachee

(i 2:a halfversen torde böra läsas *k'Horn*).

V. 4170:

Quant pur li as soens. si le guerredonez.

V. 4187:

Hanap aueit esté. grant tens a ses auoez.

V. 4193:

Forment s'en merueille. si ne sout ke penser,

där H:s alldeles förstörda vers synes tillkommen för undvikande af den anglonormandiska cesuren.

Undersökningen har hittills uppvisat 87 verser med för stort eller för litet stafvelseantal enligt kontinentalfransk räkning; och dessa verser äro i allmänhet rätt svåra att genom en lätt ändring bringa in i det franska schemat. Hvad vill man i sådant syfte företaga med t. ex. följande halfverser: *par une sue norrie* (1581), *teruagan e apollin* (735), *de horn l'orfanin* (944), *de sa discipline* (963), *quant li manger fenira* (1030), *angelin auenement* (1054), *E ioereient as eches* (2692) och många andra?

Det synes sålunda obestridligt, att författaren ej haft tillräckligt öra för metriken eller på grund af exempel från sin omgifning ej bekymrat sig om den tillräckligt för att öfverallt få den regelbunden, eller också att han medvetet gjort kontraktioner (*sue*, *-eient* = 1 stafvelse o. s. v.), som den strängare franska metriken ej tillät. Ofta hände detta dock ej; de anförda 87 verserna äro blott föga mer än 2 procent af de 4135 verser, bland hvilka de förekomma; således betydligt mindre talrika än hos Fantosme eller Adgar. Men det är sannolikt, att äfven andra verser äro att räkna till de felaktiga, nämligen åtskilliga som i C, det trognaste manuskriptet, äro öfver- eller undertaliga, men i H eller HO fått rätt stafvelseantal med införande af sämre läsart; t. ex. v. 2626

C: *Qu'il la ieta auant. plein pie mesuré,*

H: *K'il la ieta auant de plein pie mesuré.*

En kritisk edition borde sålunda upptaga än flere oregelbundna verser än dem, som här ofvan citerats, och som endast utgöra de mera påtagligt felaktiga.

På samma sätt förhåller det sig med den cesur, som här kallats den anglonormandiska. Här hafva endast upptagits 26 fall; de synas vara de svåraste att emendera eller bortförklara. Åtskilliga andra fall förekomma, i synnerhet i C, hvilka eliminerats af de andra handskrifterna, t. ex. v. 1595

C: *Bien i ad dis mile. de bone gent armée,*

H: *Diz mile i ad ben de bone gent armée,*

O: x. millers sunt il ben de bone gent armée

Af dessa torde några säkerligen böra upptagas i en kritisk edition.

Slutligen skola anföras från de partier, som öfverlämnats i endast en handskrift, de fall af felaktiga verser eller anglonormandisk cesur, hvilka icke hafva uppenbara fel eller hvilkas emendering icke ger sig omedelbart.

Oregelbundna verser enligt C. v. 4235—4594.

V. 4254:

Pur coe ke l'aiez. iert bien querredoné.

V. 4297:

E ioe sui soffraitus. n'ai fors coe qu'al cel me pent.

V. 4305:

Pur qui uus guerpisse. od tiel aturnement

med anglonormandisk cesur.

V. 4426:

Si uei qu'il eit busoig. od lui i serrai.

V. 4435:

Entre taunt ke Rigmel. s'est fet acesmer.

V. 4456:

D'ices sauez bien. cum se sunt cuntenuz,

där manuskriptet genom skrifningen *De ices* får 1:a halfversen sexstafvig.

V. 4463:

Haubercs blancs e forz .e bons heames aguz.

V. 4465:

Koiement se tienent. ke ne seient ueuz

med anglonormandisk cesur.

V. 4470:

De si ke sun demeine corn. lur seit bein corneuz

(ms: *toneuz*).

V. 4507:

Cil l'ad cummandé . a tel ki bien le guie.

V. 4518, 4519:

Dunc sout bien qu'il ot fuit. d'icoe grant folie.
Ke de lui e de . Rigmel. fist unkes departie...

V. 4594:
Il se tindrent koi . n'i osent mot suner.

På dessa 359 verser komma således 11 för långa eller för korta, d. v. s. tre procent af hela antalet, och 2 anglonormandiska cesurer, hvilket ej mycket skiljer sig från förhållandet i de verser, som öfverlämnats af flere manuskript.

Oregelbundna verser enligt O, v. 1—96[1], 4596—5250 (5240).

V. 10:
N'i ot ne fust fiz de bon palain.
V. 11:
Cume seignur serveient tuit horn le meschin
(ms. *serveint*).
V. 50:
Nel uerai de pited. tel ai des enfanz.
V. 56:
Kar si le uolt deus. ki pur els ert veillanz.
V. 87:
A ki deus doinst mal. e entrer en malan.
V. 4614:
E par detriers as dos uassalment ferrez.
V. 4616:
Ia n'en saurunt mot si erent morz ruez.
V. 4631:
Mult i aueit uassal gent de cuntenement fer.
V. 4641:
Or i sunt uenuz ne sai quels paltener.
V. 4646:
E ki ke il seient nes leissum suriorner
med anglonormandisk cesur, som dock förtörts af manuskriptets *ki kil.*
V. 4704:
Volenters fusent turne ariere en lur cuntrée.
V. 4787:
Des ore sunt amdui al camp cummuner a pe.

1 Åt dessa verser har Mettlich gifvit en emenderad form i *Bemerknungen zu dem agn. Lied von wackern Ritter Horn* (Münster 1890) s. 5 ff.

V. 4800:

Cum [si] fust a delit e ust asez suriorné.

V. 4814:

Ainz li dist fols fui quant vus mis el chalant.

V. 4816:

Ne me fussez ore ceste feiz destruant

med anglonormandisk cesur.

V. 4841:

E issi le guarit li sires del halt soler

(handskriften *hal* för *halt*).

V. 4864:

N'entre bons n'entre mals n'i ad point d'envie.

V. 4872:

Ke dan. horn. ad si mene geste haie.

V. 4881:

En un cros sur la mer s'est pus acutie.

V. 4886:

D'herbes uesqui pus. e aque ke dolur,

där manuskriptets *De herbes* ej är en möjlig hiatus i *Horn*, ehuru sådan i den senare anglonormandiskan må anses tillåten.

V. 4896:

D'ore auum nus mult bon meinteneur,

där samma anmärkning gäller om manuskriptets *De ore*.

V. 4913:

El li ad dit suuent belle fille cument va,

där manuskriptet äfven har första halfversen felaktig genom *Ele*, men då mycket ofta *el* användes för *ele*, är emendationen *el* klart indicerad; för andra halfversens vidkommande torde det finala *e* i *belle* kunna anses negligeradt.

V. 4930:

Pris out ueneisun si'n fet home.

V. 4962:

Quant fud od sa dame en la chambre assemblee

med anglonormandisk cesur.

V. 4983:

Pur le dol qu'il aueit grant apres fort le siweit,

där första halfversen slutar med *grant* och kan tänkas förkortad genom insättandet af *out* för *aueit*.

V. 5009:
E al palais a la curt les barons asembla,
där *E al* kan emenderas till *El* eller *Al.*
V. 5020:
Si reuoil errer co est ma uolenté.
V. 5028:
Pur co est bon d'amener od sei sun bon barné.
V. 5061:
Mal li deit auenir que uers son seignur mesprent.
V. 5100:
E Wikle bien le sout si s'est plus hasté,
V. 5116:
Ni out dementeres un point tret ne lancé
med anglonormandisk cesur.
V. 5118:
Deus ki purreit acunter le dol qu'ad demené.
V. 5134:
Si li liurat Rigmel. ki grant dol feseit.
V. 5137:
Pus l'ad menee a muster ki ert de saint beneit.
V. 5164:
Mes quant il fud enz treit il ne donast un dener.
V. 5169:
V il se fet seruir de piement e de uin cler.
V. 5176:
Co volt sire .horn. k'il seient iugleor
V. 5204:
Car ne lur eschalt quel part nul d'els cure n'en prent.
V. 5209:
Ke par wikle seit uuoet. v seit de sa gent.
V. 5222:
Cum il des paens ad sa guere finee.
V. 5226·
E il apres ad rimel. a sun pere leissee.
V. 5238:
E ki tuz ses parenz de paens uenga.
Vers 5241—5250 äro synnerligen vårdslösade, men till-

höra antagligen ej författaren, utan en jonglör (Thomas), som har en son Gilimot.

På de här undersökta 740 verserna komma sålunda 38 felaktiga och 4 med anglonormandisk cesur. Det utgör mer än fem procent felaktiga verser, ett förhållande, som är något helt annat än hvad de öfriga delarne af romanen uppvisat. Ändock hafva icke upptagits t. ex. 4793:

E mult sunt ia flat li cops de sun brant aceré,

emedan *ia*, såsom föga lämpligt i meningen, synes böra strykas ej heller en vers som 5083:

Li ascheisuns pur quei il s'est vers els hastez,

där ej *L'ascheisuns*, utan *Les a.* kan förmodas (trots det föregående *dit lur fud e mustrez.*

Men å andra sidan huru skall man emendera t. ex. 1.a halfversen i 4704: *Volenters fusent turne*, eller 2.a halfversen i 4841: *li sires del halt soler*, eller 1:a halfversen i 5137 *Pus l'a menee a muster*, o. s. v.?

De endast i O öfverlämnade partierna af *Horn* stå emellertid tydligen i ett annat förhållande till originalet än diktens öfriga delar, och en kritisk edition har här att emendera i större utsträckning.

Nu inträffar, att blott i de från ensamt O härstammande partierna nämnes "mestre Thomas" (v. 3, v. 5249), och det ligger nära till hands att förmoda, att han är en senare jonglör eller afskrifvare, som representerar en period af jämförelsevis förfallet språk och vårdslösad versteknik.

INBJUDNING

TILL DEN OFFENTLIGA FÖRELÄSNING,

MED HVILKEN

INNEHAFVAREN AF ANDREW CARNEGIES PROFESSUR I ENGELSKA SPRÅKET OCH LITTERATUREN

Fil. Dr. ERIK BJÖRKMAN

KOMMER ATT INSTÄLLAS I SITT ÄMBETE

VID GÖTEBORGS HÖGSKOLA

AF

HÖGSKOLANS REKTOR

Bifogad skrift: **STUDIER I DEN FRANSKA ROMANEN OM HORN**

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1905

Ehuru först 1887 genom en Kungl. förordning ämnet nyeuropeisk lingvistik vid universiteten uppdelades i romanska språk och germanska språk, och sedermera småningom särskilda professurer i dessa ämnesgrupper inrättades, ansågs professuren i germanska språk redan på 1890-talet vara alltför omfattande och behöfva klyfning. Detta framhölls särskildt af dåvarande professorn vid Göteborgs Högskola F. Holthausen i en uppsats i Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri, år 1900. Vid 1903 års riksdag framlades också, framför allt med hänsyn till utbildningen af dugliga elementarlärare i tyska och engelska, en Kungl. proposition, som genom uppdelning af professuren i germanska språk ville tillgodose behofvet af förbättrad universitetsundervisning i de nämnda två språken. Sedan denna proposition blifvit af riksdagen antagen, utfärdades den 27 nov. 1903 af Kungl. M:t en förordning, som bestämde, att tyska och engelska skulle vara skilda examensämnen i filosofie kandidat- och licentiatexamina.

Denna förordning trädde i kraft den 1 jan. 1904, och Göteborgs Högskola, som då endast ägde en lärare i de germanska språken, oafsedt tillfälligt biträde af infödde engelsmän för den praktiska undervisningen i engelska, måste, för så vidt hon ville tillämpa sin examensrätt i de viktiga ämnena tyska och engelska, gå i författning om inrättandet af lärareplatser i hvart och ett af dessa språk. Styrelsen beslöt därför den 26 nov. 1903 att vid sidan af den befintliga professuren i germanska språk upprätta en aflönad docentur i samma ämne, och den 11 jan. 1904 förordnade Styrelsen på Lärarerådets förslag till innehafvare af denna docentur (med undervisningsskyldighet i engelska) dåvarande docenten i engelska språket vid Upsala Universitet F. D. *Erik Björkman*, och, sedan Dok-

tor Björkman den 15 apr. s. å. utnämnts till e. o. professor vid Lunds Universitet, docenten i engelska språket vid Upsala Universitet F. D. *Eilert Ekwall.*

Att lärareplatsen i engelska ej från första stund inrättades såsom professur, berodde endast därpå, att tillräckliga medel härför ej stodo till förfogande; men önskvärdheten af en sådan anordning var uppenbar. Detta behjärtades också af Högskolans outtröttligt verksamme välgörare Konsul *Oscar Ekman.* Ledd af den tanken, att anordnandet af en tillfredsställande undervisning i engelska kunde påräkna understöd af engelsktalande män med vetenskapligt intresse, vände sig Konsul *Ekman* genom Herr *James Carnegie*, likaledes en af Högskolans välgörare, till den kände mecenaten *Andrew Carnegie* med en framställning i antydda syfte. Herr *Andrew Carnegie* omfattade genast med intresse denna framställning och lät genom Herr *James Carnegie* den 29 juni 1904 till Högskolans kassaförvaltare såsom gåfva öfverlämna en summa af 10000 £ eller 181,500 kronor, afsedda att användas till en lärostol i engelska vid Göteborgs Högskola. Denna gåfva öfverlämnade Herr *Andrew Carnegie* desto hellre, förklarade han i ett bref till en af förmedlarne af denna angelägenhet, som han hyste stor sympati för den svenska nationen, hvilken försåg honom med de bästa arbetarne i hans stora stålverk i Amerika.

För förverkligandet af syftet med herr *Andrew Carnegies* donation beslöt Styrelsen den 23 aug. 1904 på Lärarerådets förslag att i stället för den hittills varande docenturen i germanska språk vid Högskolan upprätta en professur, som i öfverensstämmelse med en af Herr *James Carnegie* till Högskolans rektor muntligen framställd önskan skulle benämnas *Andrew Carnegies professur i engelska språket och litteraturen.* Denna professur förklarades färdig att tillträdas den 1 jan. 1905, och Lärarerådet anmodades att för platsens besättande vidtaga de åtgärder, som på detsamma ankomme. På förslag af professor *Wadstein*, som i skrifvelse till Lärarerådet dels hänvisat till de utlåtanden, som vid besättandet af den lediga e. o. professuren i germanska språk vid Lunds Universitet 1904 af sakkunnige afgifvits angående dåvarande docenten *Björkmans* kompetens för en professur i här ifrågavarande

ämne, dels åberopat egen kännedom härom, beslöt Lärarerådet den 8 okt. 1904 att hos Styrelsen anmäla e. o. professorn vid Lunds Universitet, F. D. *Erik Björkman* till erhållande af Andrew Carnegies professur i engelska språket och litteraturen. I öfverensstämmelse härmed beslöt Styrelsen den 15 okt. att utan ansökan kalla professor *Björkman* till ofvannämnda professur. Sedan Kansleren för Rikets Universitet i underdånig skrifvelse af den 23 nov. förmält sig icke hafva något att mot denna kallelse erinra, blef den af Kungl. M:t den 2 sistl. dec. fastställd.

Då Högskolan nu sålunda ser ett länge och djupt kändt behof tillgodosedt, riktar hon sin varma tacksamhet därför i främsta rummet till Herr *Andrew Carnegie*. Hans stora välvilja mot Högskolan är för henne en maning att genom ett värdigt användande af hans gåfva söka bereda honom den tillfredsställelse, han bör kunna känna af utbredandet af kännedom om och kärlek till det engelska språket och den engelska litteraturen. Denna uppgift tillfaller nu vid Högskolan en man, om hvilken hon har berättigade förhoppningar, att han åtager sig den med ej mindre samvetsgrannhet och nitälskan än han äger skicklighet att utföra den. Så har Högskolan dubbel anledning att glädja sig, då den nu hälsar professor *Björkman* såsom innehafvare af den af *Andrew Carnegie* stiftade lärostolen.

Professor *Björkman* har om sig meddelat följande:

Jag, ERIK BJÖRKMAN, är född den 13 Juni 1872 i Eskilstuna. Föräldrar: dåvarande komministern Carl Gustaf Björkman och hans maka Anna Helena Fredrika Söderberg. Efter erhållen undervisning i hemmet genomgick jag tredje t. o. m. sjette nedre klassen vid Örebro Högre allmänna läroverk (1883—87) samt de öfriga klasserna vid Nyköpings Högre allmänna läroverk, där jag aflade mogenhetsexamen den 22 maj 1890. Inskrefs som student vid Upsala universitet den 15 september s. å. och ingick i Södermanlands och Nerikes nationsförening.

Aflade filosofie kandidatexamen den 14 december 1892 och filosofie licentiatexamen den 25 april 1896.

Disputerade vid samma universitet för filosofie doktorsgrad den 27 maj 1896 och promoverades den 30 maj s. å. till filosofie doktor.

Aflade efterpröfning i romanska språk (fil. kand.-examen) den 29 maj 1897 och i germanska språk (fil. lic.-examen) den 30 maj 1899. Aflade disputationsprof i engelska språket den 5 maj 1900.

Jag antogs h. t. 1894 till e. o. biblioteksamanuens vid Upsala Universitetsbibliotek, i hvilken egenskap jag tjänstgjorde vid samma bibliotek i tre terminer. Kallades till docent i engelska språket vid Upsala Universitet d. 16 maj 1900 och erhöll förordnande såsom docent i germanska språk med undervisningsskyldighet i engelska vid Göteborgs Högskola för vårterminen 1904.

Erhöll d. 12 december 1903 af konsistoriet vid Lunds universitet andra förslagsrummet till e. o. professorsämbetet i germanska språk vid samma universitet och utnämndes till detta ämbete den 15 april 1904.

Kallades till innehafvare af Andrew Carnegies professur i engelska språket vid Göteborgs Högskola d. 15 okt. 1904, hvilken kallelse af Kungl. Maj:t stadfästes d. 2 dec. s. å.

Erhöll Fjärde-novemberstipendiet för studier i Norge 1900 och 1901. Tillerkändes 1901 för vetenskapligt arbete halfva årsräntan å Konung Oscar II:s jubelfästdonation.

Har företagit följande studieresor: Till Tyskland juni—augusti 1892, okt. 1897—aug. 1898 (Göttingen), juni—augusti 1899 (Göttingen); till England juni —sept. 1897, augusti 1899—april 1900, juni—augusti 1904 (England och Wales); till Norge juni—augusti 1900, juni—sept. 1901.

Har af trycket utgifvit:

Smålandslagens ljudlära; akademisk afhandling, Upsala 1896.

Zur dialektischen Provenienz der nordischen Lehnwörter im Englischen, Språkvetenskapl. sällskapets i Upsala förhandlingar 1897—1900.

Scandinavian Loan-words in Middle English I, II. Halle 1900, 1902.

Everhards von Wampen Spiegel der Natur. Ein in Schweden verfasstes Mittelniederdeutsches Lehrgedicht. Upsala Universitets Årsskrift 1902.

Blandspråk och lånord. Några synpunkter med särskild hänsyn till engelskan. Sjätte nordiska filologmötets förhandlingar 1902.

Bemerkungen zu den niederdeutschen Bearbeitungen des Narrenschiffs. Språkvetenskapl. sällskapets i Upsala förhandlingar 1900—1903.

Det lågtyska skriftspråkets ställning till det högtyska under olika tider. Därsammastädes.

Beowulf, öfversatt i Schücks Världslitteraturen i urval ser. II.

Etymologiska småbidrag i Nordiska studier tillägnade Adolf Noreen, Upsala 1904.

I Arkiv f. nordisk filologi: *Till växlingen fn: mn i fornsvänskan* (Band XII s. 270 f.).

I Archiv f. das Studium der neuren Sprachen: *Miscellen zur englischen Wortkunde* (Band CI s. 390 ff.); *Zur englischen Wortkunde* (Band CIII s. 347 ff.); *Drei deutsche Pflanzennamen* (Band CVII s. 375 ff.); *Me. bellen* (Band CXI s. 408 f.); *Recensioner* och *bokanmälningar.*

I Zeitschrift für deutsches Altertum (Band XLIII) 1899: *Altvile im Sachsenspiegel.*

I Zeitschrift für deutsche Wortforschung: *Die Pflanzennamen der althochdeutschen Glossen* (Band II, III, VI.).

I Språk och Stil II: *Smärre bidrag.*

I Englische Studien: *Etymological Notes* (Band XXX, s. 377 ff.).

Recensioner och *bokanmälningar* i Journal of English and Germanic Philology; Literaturblatt für germ. u. rom. Philologie, Deutsche Literaturzeitung, Nordisk Tidskrift, utgifven af Letterstedtska föreningen; smärre *tidningsuppsatser*.

Professor Björkman kommer att tisdagen den 14 innevarande mars kl. 1 e. m. installas i sitt ämbete med en offentlig föreläsning i Högskolans Stora Hörsal öfver *Vikingatågen till England i språklig belysning.*

Då Högskolan icke vågar hoppas, att få se närvarande vid detta tillfälle den nya professurens stiftare, Herr *Andrew Carnegie*, må det vara tillåtet att uttala, att det skulle vara för Högskolan synnerligen kärt, om han någon gång ville hedra henne med ett besök.

På uppdrag af Högskolans Styrelse har jag äran att härmed till bevistande af Professor *Björkmans* installationsföreläsning vördnadsfullt inbjuda *Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet K. N. O. I kl., F. D. Herr CARL VON FRIESEN, förutv. Kansleren för Rikets Universitet, förutv. Statsrådet, R. O. K. af K. M. O., F. D. Herr GUSTAF FREDRIK GILLJAM, tillförordnade Kansleren, Prokansleren för Upsala Universitet, H. H. Ärkebiskopen, K.-m. st. K. N. O., T. och F. D. Herr JOHAN AUGUST EKMAN, förutv. Konsuln, K. m. st. K. N. O. m. m. Herr OSCAR EKMAN*, Ordföranden i Högskolans Examenskommission, *Professorn, En af de Aderton i Svenska Akademien, K. N. O. 1 kl. m. m. T. och F. D. Herr ESAIAS HENRIK WILHELM TEGNÉR, Biskopen öfver Göteborgs Stift, K. m. st. k. N. O., T. och F. D. Herr EDVARD HERMAN RODHE* samt förre ledamöterna af Högskolans Styrelse *f. d. Borgmästaren, K. W. O. 2 kl. m. m., F. D. Herr GUSTAF SVANBERG* och *f. d. Lektorn, R. N. O., F. D. Herr ANDERS OLOF HEURLIN.*

Desslikes får jag vördsamt rikta en särskild inbjudan, utom till Högskolans *Lärare* och *Lärjungar*, till de korporationer, som äro med Högskolan förbundna genom rätten att utse ledamöter i hennes Styrelse: *Herrar Stadsfullmäktige i Göte-*

borg, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället, Göteborgs Musei Styrelse samt *Rektorer och Lärare vid Göteborgs Allmänna Läroverk.*

Äfvenledes anhåller jag att få vördsamt inbjuda *Herrar Medlemmar af Länsstyrelsen* och *af Stiftets Domkapitel, Chefen för Kungl. Göta Artilleriregemente, Göteborgs Stads Borgmästare och Magistrat, Drätselkammarens Herrar Ledamöter* samt en och hvar, som med intresse följer arbetet vid Göteborgs Högskola.

För dem, som erhållit inträdesbiljetter till föreläsningen, öppnas Stora Hörsalen kl. 12,30 e. m. Efter kl. 1 lämnas, så långt utrymmet medgifver, tillträde äfven åt personer utan biljetter.

Göteborg den 9 mars 1905.

Johan Vising.

STUDIER I DEN FRANSKA ROMANEN OM HORN

II.

AF

JOHAN VISING

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1905.

Kap. IV.

Fastställande af stafvelseantalet.

I det föregående kapitlet har visats, att redan en jämförelse af handskrifterna för de partier af *Horn*, hvilka äro bevarade i flere än en handskrift, ger till resultat, att verserna i allmänhet äro regelbundna alexandriner (s. 29); och detsamma är förhållandet med verserna i det parti, v. 4235—4594, som innehålles blott i C, den omsorgsfullaste handskriften (s. 31). Endast en liten rest verser, ungefär två procent, befanns här öfverlämnad i oregelbunden eller felaktig metrisk form.

Författaren af *Horn* har således haft den bestämda afsikten att skrifva regelbundna alexandriner, och han har i allmänhet däri lyckats. Med detta som utgångspunkt kan man fastställa, hvilka principer han följt för bestämmandet af stafvelseantalet i versen; och dessa principer skola befinnas vara icke blott oväntadt konsekventa för ett anglonormandiskt diktverk, utan äfven i mycket öfverensstämmande med ett relativt ålderdomligt språkbruk, hvilket förlänar dem en ej ringa betydelse för diktens daterande.

Detaljerna af denna stafvelseräkning följa här, ordnade i öfverensstämmelse med framställningen i Toblers *Versbau* (4:e uppl., 1903) s. 34 ff.

De läsarter, som anföras, hafva erhållits genom jämförelse af handskrifterna, hvarvid C, såsom tillförlitligast, ofta fått företräde framför OH.

I. *Inklination* (*Versbau* s. 36 ff).

Denna företeelse förekommer i stor utsträckning, hvilket är ett relativt ålderdomligt drag[1].

---

[1] Jf. Gaston Paris, *L'Estoire de la guerre sainte par Ambroise*, s. XIX f.; Rydberg, *Zur Geschichte des franz. ə* II, s. 444 ff.

Det är öfverflödigt att gifva exempel på *al*, *as*, *del*, *des*, *el*, *es*, hvilka äro obligatoriska i *Horn* liksom i fastlandsfranskan. Det är först den senare anglonormandiskan, som ofta underlåter dessa inklinationer, t. ex. *Boeve* v. 487: *de le chef le sengler*, 514: *de le fort roi Bradmound*, 259: *si oi en le paleis*, 287: *en le paleis en haut*, o. s. v.; *Continuation du Brut*[1] s. 67: *A li Bastard purrez dire*, s. 87: *E de les enfanz desputé* o. s. v.[2]

Andra inklinationer äro

sil 192, 253, o. s. v., *sel* 523 C, tillsammans 44 gånger; men *si* = *issi* alltid fritt, alltså *si le* upplöst 56, 156, 1551, 1552, 4678.[3];

kil, *quil* 368, 421, o. s. v., tillsammans ungefär 20 gånger; man märke 2292 där *le* är inklineradt till *qui* styrdt af *a: Mut en semblout plus beaus a kil plout esgarder;* upplöst *ki le* förekommer icke[4];

jol 363 O, 608a, 712, o. s. v., tillsammans 28 gånger; skrifvet *iel* i H 2485 2784; *jo le* förekommer icke;

nel 49, 50, 131, o. s. v., tillsammans omkring 70 gånger[5]; upplöst *ne le* förekommer icke med säkerhet, hvarför det synes ovisst, huruvida det bör införas i v. 728, 1975, ehuru dessa med inklinationen *nel* ha en stafvelse för litet; förra halfversen 728 lyder nämligen[6]: *Pas nel changereie* (anglonormandisk cesur?); förra halfversen 1975: *Ke faire nel deie*, lika öfverlämnad af alla handskrifterna (anglonormandisk cesur?);

sis 30, 121, 146, o. s. v., tillsammans 20 gånger; anmärkningsvärd är skrifningen *sils* i O v. 285, 286; *si les* förekommer icke;

kis, *quis* 124, 223, 338, 1723, 3416, 4000, 4121 C, 4576,

---

[1] Ed. Fr. Michel i *Chroniques anglonormandes* (1836); midten af XIII årh.

[2] Men t. ex. Bozon har konsekvent dessa inklinationer. — Om sällsynta undantag i kontinentalfranskan se *Versbau* s. 37, not 1. I modern franska är ju *en le*, *en les* ej sällsynt; jf. *Romania* XXVIII 293.

[3]. därför är v. 1912 C att läsa: *Issi le soleil faire;* H: *Si le;* jf. Walberg, *Bestiaire*, s. XL.

[4] I v. 57: *cels ki lui sunt reclamanz* är att läsa: *cels kil s. r.*

[5] V. 1898 medräknad, ehuru C där har *ne* för *nel;* jf. v. 1967. I v. 4733 kan *kil* upplösas: *ke il.*

[6] I C; O har *Jo nel changereie veirs.*

5191; anmärkningsvärdt är fallet 3416: *kis autres dut e guie* C, där artikeln *les* ingår som beståndsdel (H har med förstörd meter: *kis cunduit e guie*); *ki les* förekommer icke[1].

jos, jes 44, 1931, 2876 C, 2974, 3732 C; *jo les* förekommer icke;

nes 68, 85, 126, o. s. v., tillsammans 18 gånger; *ne les* förekommer icke;

jal 1266, 1701; *ja le* metriskt riktigt 4434;

kel 1788, 3135 C, 5092; väl också 1554 C: *bel m'est kel graantez*, där *ke le grantez*, som C har, mindre stämmer med *Horns* språkbruk; upplöst *ke le* (skrifvet *ke lu* C, *kel* H) är metriskt riktigt 2608;

ul 2241 C (O: *v le* öfvertaligt; H: *ou il le*);

tul 2482 C, 2955;

çol 4212 C (skrifvet *coel*);

us 3425 C (H: *Ou les* med en stafvelse för mycket);

jas 4734;

tresques 2315 C (H: *tresquil les* öfvertaligt; O: *des kis*);

kem 2101 C (H: *ke me* med en stafvelse för mycket, O: *ke*); annars vanligen metriskt riktigt *que me* 616, 1111, 1122, 1422, o. s. v.[2];

nem 3746 C, 4016 C (i båda fallen H: *ne me* med en stafvelse för mycket); annars metriskt riktigt *ne me* 976, 1128, 1273, 1484, o. s. v.;

sim 3052 C (H: *se uus me* öfvertaligt); metriskt riktigt *si me* 1147, 1890, 2029, 2406, o. s. v.

Det är anmärkningsvärdt, att de mindre vanliga af dessa inklinationer endast eller företrädesvis förekomma genomförda i C, under det de andra handskrifterna mot metern upplöst dem, uppenbarligen emedan de ej mera för deras skrifvare voro gängse språkbruk.

Med inklinationen må sammanföras sammandragningarna med *en:*

sin 55,[3] 238, 298, o. s. v. tillsammans ungefär 30 gånger; *si en* 461 C, 798 O[4], 2269, 4230, 5031;

---

[1] V. 2547 C: *Ki les* är fel för *K'il les* (H).

[2] Blott upplöst *ki me* 1420.

[3] Blott här är *si* = lat, *si*, annars = *sic*.

[4] C mot metern: *sin*.

jen, jon 668b, 991 C, 1773, 2346, 2402 C, 2869 C, 4902;
kin 421, 1797, 2010 C, 2190 C, 2263, 2594 C, 2652, 4568;
ki en metriskt riktigt 2091, 2553, 2740;
ken 837, 2488[1];
jan 1039 C; *ja en* 1521 CH, 3592 C.

Äfven många af dessa sammandragningar förekomma endast i C.

II. *Undertryckande af interkonsonantiskt e (Versbau* s. 39).

Det handlar om några ord med *r* i förbindelse med *e*; den längre formen är den äldre, den synkoperade den yngre:

debonairté 1240 C;

guerredon[*er*] 501, 553, 608a, o. s. v., tillsammans 14 gånger; *guerdoné* 2150[2], väl äfven 352 (*guerdonant*) och 3074 (*guerdoné*), då annars *li* framför *erc, iert* skulle elideras, hvilket är sällsynt; se nedan;

soverain 162, 307, 341, 1433, 3052a, 4593;

serrement 1925, 1944, 1977, 2022, 2037; *serment* 1941; obestämdt 1961, där man kan läsa *ferez* eller *frez;*

tricherusement 5054 fyrstafvigt; jf. *tricherie* trestafvigt hos *Adgar*, Rolfs, *Rom. Forsch* I, 197;

ferai 156, 189 C, 189a, o. s. v., tillsammans 63 fall, hvaraf många dock endast förekomma i C; *frai* 183, 210 2360[3] o. s. v., tillsammans 30 gånger; obestämda fall verserna 1961 (*serement* eller *serment?*), 2512, som är svårt fördärfvad; som bekant förekommer *frai* ofta alltifrån *Philippe de Thaun* och *Brandan;* se t. ex. Walberg, *Bestiaire;*

veng(e)ras 325, 3834, *am(e)ra* 689, *am(e)rai* 4402 och möjligen *fin(e)ra* 10300 äro sällsynta fall af ett förmodligen redan af författaren synkoperadt *e*.

På motsatt sätt ha futurerna *tenderai* 1897[4], *vendera* 4719 och *meterai* 3826 H (väl äfven C) behandlats, en bekant företeelse från skilda tider och dialekter i medeltidsfranskan.

---

[1] I v. 3650 C är *ken* = *k'en*, relativt+preposition.

[2] C skrifver mot metern *guerredone*.

[3] C mot metern: V *sis ferez veneter*.

[4] Handskrifterna ha *tendrai*, som dock ger en stafvelse för litet; O har inskjutit *sire*, som dock mot CH ej kan upptagas.

De vanliga futurerna och konditionalerna af de svaga konjugationerna med synkoperadt *e*, *i* förekomma naturligtvis: *merrom* 1398, *jurrunt* 1938a[1], *durra* 2496, äfven *guerredorrai* 608a, 1883, *cumparra* 4725 (af *cumparer)*, *parra* 5034 (af *pareir)*, *garra* 68 o. s. v.

Ovisst är, om i v. 1816 bör läsas *turtrele*, *turtrel* med OH eller *turturele*, *turturel* med C; den senare läsarten synes vara att föredraga, då tillsatsen af *me* i OH förefaller något konstlad och C för öfrigt i allmänhet bör ha företräde; *turturele* är ock den metriskt riktiga formen 3307 C.

III. *Svagt e* (*ę*) *efter hörbar vokal* (*Versbau* s. 40 ff.).

1. *Efter hufvudtonen.*

Redan studiet af rimmen har visat, att *e* efter tonvokalen endast i sällsynta undantagsfall och i förbindelse med flexiviska och syntaktiska företeelser undertryckes; jfr Kap. II, s. 10 f. och tiraderna 22, 25, 38, 44, 73, 79, 106, 122, 136, 197, 233, 241 på — *ée*, 36, 65, 78, 91, 119, 125, 134, 163, 207, 212, 230 på — *ie*, 84 på — *ue*, 96 på — *eie*.

Detta resultat af undersökningen af rimmen bekräftas genom stafvelseräkning i versens inre. Där förekomma följande ord med finalt *e* såsom stafvelsefyllande: *amie* 1041, *blandie* 537 C, *coe* 882, 4266[2], *descoloree* 711, *entree* 2003, *espee* 1441, 1445, o. s. v., *issue* 4467, *joie* 4578 o. s. v., *lees* 3546, *mesnee* 2202, 2534, *mie (mica)* 1126, 4654, *mie (media)* 4968, *mue* 4259, *nee* 1124, *notee* 1195 (*notee entre gent* med hiatus), *pasmee* 2015, *plaie* 3377, *soudees* 2209, 3469, *sue (sua)* 496, 1465, 4880 o. s. v., *trovee* 839, 4884, *vestues* 2181, *vie* 1333, 3391, 5246, o. s. v., *veie* 1717, 3681, o. s. v., tillsammans utom rimmen omkring 60 fall.

Undantagsfall, där *e* i sådan ställning synes vara undertryckt, äro 1148: *ferue sui d'un quarrel*, där C skrifver *feru*, lämnande predikativet oböjdt; 1581: *par une sue norrie*, där O först skrifvit, såsom det synes, enligt örat *su*, sedan ändrat till *sue;* 1661: *sonee meinte buisine*, där O skrifver *sone*, lämnande predikativet oböjdt; 2834: *De l'armonie del ciel*[3].

[1] Äfven C:s *jurerez* och H:s *jurez* 4013 äro = *jurrez*.

[2] I v. 1666 med orätt räknadt enstafvigt af OH.

[3] Mindre säkert är förhållandet i v. 3670: *scit tenue leaument*, där *leaument* möjligen kan räknas tvåstafvigt.

Detta undertryckande af *e* börjar i anglonormandiskan redan hos *Gaimar*, särskildt i predikativer, såsom v. 89, 941, 2055; det fortsättes hos *Fantosme* och i *Modwenna* o. s. v.; se Vising, *Etude sur le dial. anglonorm.* 3, 81, 93, Suchier, *Saint Auban* s. 34. Om senare sporadiska fall i fastlandsfranskan se Tobler, *Versbau* s. 44.

Särskild uppmärksamhet förtjäna vissa verbformer. Syllabisk valör har *e* i *aie* 1170, o. s. v., *avreie* 668b, *die* 5248, *diseie* 3060, *direie* 3555 C, *fereie* 968, *fiet* 5156, *larraie* 1976 *prie* 512, *rendreie* 2368 C, *salue* 511, *seie* 974, o. s. v., *sereie* 668a, *veie* 3207, i pluraler såsom *aient* 60, o. s. v., *aveient* 433, *bevreient* 2691, *dient* 70, o. s. v., *direient* 1219, *diseient* 2546, *envient* 1935, *escrient* 4619, *esteient* 925, *jetoent* 2578 C, *orreient* 2692 C, *poent* 389, *preisoent* 2548 C, *prient* 2113, *puient* 2298, *purreient* 2390, *seient* 41, o. s. v., *sereient* 4472, *seent (sedent)* 1370, 2392, o. s. v., *senefient* 4662, *serveient* 4159, *traient* 1431, *veient* 2828, 4702, o. s. v., tillsammans utom rimmen 120 antecknade fall.

Undantag göra v. 2690: *Qu'il irreient a Lenburc;* 4471: *tost serreient enbatuz*[1]. Om dessa former se Tobler, *Versbau* s. 46, Suchier, *Seint Auban* s. 34.

2. *Före hufvudtonen* (*Versbau* s. 40 ff.).

a. *Futurer och konditionaler med syllabiskt e*[2]*: delaiera* 1034, *ennuiera* 2509 *otrierai* 3836, *paiereit* 4081, *preierez* 995 C, *preierom* 2861.

b. *Verbalsubstantiv och adverb på -ment* med föregående syllabiskt *e: afaiteement* 2252, [*r*]*aliement* 1185; 1645, *aruteement* 2261 C, *chastiement* 687, 5055, *deduiement* 2688, *delaiement* 1037, *destruiement* 3611, *desveement* 846, 2255, *effreement* 2962 C, *esbaneiement* 2690, *essaiement* 4284, *koiement* 2679, 3220, 5071[3], *leement* 4597, *liement* 665, *menuement* 854, *merciement* 3213, 4593, *noceiement* 3659, *obliement* 5056, *otriement*[3]

---

[1] Osäkra äro *murreie* 4759, där *suef* kan läsas enstafvigt, och *joereient* 2692, där *oe* kan läsas med synizes.

[2] Som undantag möjligen att anteckna *guiera* 1655 OH, hvilkas läsart här synes vara att föredraga framför *guie* i C.

[3] Felaktigt skrifvet i O.

5049, *priveement* 5068, *seement* 2959, *sudeement* 682 C; *turneiement* 2259 o. s. v.; *veraiement* 1930 fyrstafvigt; v. 2062 räknas *veraiement* trestafvigt, men den vårdslöse skrifvaren af O kan mycket väl hafva skrifvit fel för *veirement*[1].

c. *Verbalsubstantiv* på *-erie: avoerie* 1861, 2582, 4523 femstafvigt, *druerie* 1584, 1860 fyrstafvigt;

d. Dessutom *paenur* 2903, 4884, 4899 trestafvigt, *paenie* 1589, 3420, 4860, *paenisme* 1647 fyrstafvigt (*paienise* 923).

IV. *Svagt e (ẹ) eller o framför hörbar vokal* (*Versbau* s. 50 ff.) har i regeln syllabisk valör:

1. *Afledningar* på *-tore, -tura, -ticiu: boisëur* 3811, 5183; *chantëor* 5190, *cummandëur* 2717, *cunquerëur* 4898, *donëur* 3505 *emperëur* 1215, 3719[2] (5 fall), *enginnëor* 2709 a, *entaillëor* 2709, *escotëor* 2904 b, 4044, 4902, [*es*]*mirëur* 479, 526, 712, o. s. v., *espermentëor* 5185, *gabëor* 4056, *jetëur* 2615, *joëur* 2727, 4037, *juglëor* 5176, *losengëur* 1220, *maintenëor* 3508, 3820, 4896, *mentëur* 1219, 3812, *peschëor* 4046, *plaignëur* 473, *poignëur* 1207 C, *portëor* 4038, 4052, *po|ur* 159, 293, 3104, o. s. v. (*po|urus* 289, *espo|uré* 4878), *recuntëor* 2712 (*encuntëur H*), *regardëor* 4050, *rotëor* 5189, *salvëor* 3813, 4890, *vantëur* 2701, *venëor* 1907, *vengëor* 2904; *corneïz* 4680, *ferreïz* 4690, 4740.

I analogi med orden på *-eor* har behandlats *contëor (comitore)* 481, 4053; men tvåstafvigt *cuntur* 1208.

Undantag är endast *jour*, tvåstafvigt för *joëur* 2698. Oviss är mätningen af *vesture* i v. 1134: *n'eust vesture chiere*, där äfven *eu̇st* kan räknas enstafvigt, *vesteure* fyrstafvigt[3]; samt af *preecheur* 2900, där antingen *ee* eller *eu* äro att läsa med synizes.

2. *Particip på -utu:*

aparcëu 2667 C, 4002, 4093, 4491; trestafvigt 4468[4];

---

[1] V. 1638 C H *esparniement* torde vara = *esparnement* i O med *ni* = *ñ*. Konsekvent räknas *huniement* trestafvigt, v. 385, 886, 1194, 1921 OH, 4775; med rätt såsom afledning af *hunir;* C:s *hunissement* 886 är felaktigt, rätt däremot 1921.

[2] C genom felskrifning *enperere*.

[3] Om detta ord se *Versbau* s. 53.

[4] Om sådana undantag se *Versbau* s. 53, f; som bekant tidiga i anglonormandiskan; hos *Gaimar* enligt Vising, *Etude* etc., s. 82, hos *Adgar* enl. Rolfs, *Rom. Forsch.* I, 195.

arestëuz 2012 (*arestez* 2120 o. s. v.);
bëu[1] 2566, 4013;
cha|u 3135 C, jf *chaït* 5203, *chëet* 4765;
conëu 254, 262, 2162, o. s. v., tillsammans 11 gånger; tvåstafvigt 4468, 4489, 4495; jf. *Vie de St. Gilles* v. 766;
crëu (credutu) 1964, 3533;
crëu (crescutu) 335, 349, 423, 1768a, 3999;
cunsëu 4479;
ëu 955, 1164, 3140, 3558;
mëu (esmëu, cummëu) 2673, 4000, 4001, 4084, 4469;
recëu 1583, 2005, 3128, o. s. v., 7 gånger; *decëue* 831;
sëu 478, 1204, 1705;
tëu 4098;
tonëu 4470 (bildadt af *toner* såsom *arestëu* af *arester*);
vëu 136, 138, 139, 298, o. s. v., tillsammans 36 gånger; enstafvigt 661 C, 4675, 4746[2]; så ofta hos *Adgar*; jf. Rolfs *Rom. Stud.* I, 195.

3. *Imperfekt konjunktiv på -usse, -isse* och *ändelsebetonade perfektformer:*
bëust 4227;
conëust 4019 C;
crëust, crëist (credidisset) 1341, 4781;
cro|ust (crevisset) 2893;
deïst 2847 C; enstafvigt 2427 C, men måhända att utbyta mot H:s *dit;* ofta enstafvigt äfven hos *Adgar*, se Rolfs, s. 195;
dëust, do|ust 3086 C, 3581 C, 3582, 3862 C; *deussez* tvåstafvigt 2063, *dousse* tvåstafvigt 3868; jf *Adgar* enl. Rolfs s. 195;
ëusse, ëust, o|ust etc. 25, 365, 393, o. s. v., i 30 fall[3]; *oust* enstafvigt 3201, 4834, 4835; *eussez* tvåstafvigt 3649;
feïst 421 C, 1282 C, o. s. v. (8 fall);
pëust 418, 662, 1135, o. s. v. (12 fall); enstafvigt 655[4]; så ock ofta hos *Adgar*, se Rolfs a. a. s. 195;

---

[1] I v. 596 torde O:s *bëu* vara att föredraga framför C:s *bêu*.

[2] I v. 4311 torde *Des* böra strykas.

[3] I v. 1762 kan ifrågasättas, huruvida man bör behålla C:s läsart: *cum l'oust engendré* i st. f. OH:s *cum sil êust engendré*. V. 2552 blir *oust* tvåstafvigt enligt H:s läsart. Oviss räkning af *oust* 2767.

[4] I 3037 torde H:s läsart med *pëust* vara att föredraga framför C:s *se pust*

plo|ust 1083, 2803 C;
preïst 2221, 3290, 3378 C;
söust 374, 1472, 1615, o. s. v. (9 fall);
veïst etc. 571, 1573, 1586, o. s. v. (10 fall);
feïs 5057; enstafvigt 5059; så ock ofta hos *Adgar*, jf Rolfs a. a. s. 195.
veïs 972, 1234 C, 3772.

4. *Infinitiver på -ëer, -ëir, ëeir, ändelsebetonade presens- och imperfektformer* af hithörande verb, *particip på ëant och ëé:*

avëer 124;
chëeir, cha|eir 343, 1533, 1634, o. s. v., 5 fall;
costeïr 2058, 3052 a, o. s. v., 5 fall;
[*re*] *crëez, crëant* etc. 68, 330, 992, o. s. v., tillsammans 22 gånger; därjämte afledningen *crëance* 1305 C;
cunrëer[2] 13, 233, 1024, o. s. v., 9 fall; (annars *cunreiez* 2694);
enricheïz? 3481;
envëer 3442, 3606, o. s. v. 6 fall (*enveié* 2929 o. s. v.);
esbanëer[1] 135, 1243 (*esbaneier* 901 o. s. v.);
esfrëé 157, 4989; (annars *effreié* 2517);
geïr 3573, 3895;
[*a*]*grëer* 909, 2205 , 2518, 4543;
[*re*]*nëer* 274, 1486, 2032, 4615, 4806, 4855 (*reneier* 3190);
nëer (*necare*) 100, 4645, 4653, 4973;
ordëant 4025;
prëez, prëant 1807, 3145 (*preiez* 1785 o. s. v.);
rivëer 214; (annars *riveier* 2202 o. s. v.);
sëeir, sëez, sëant 204, 534, 544, o. s. v. tillsammans 18 gånger; här må ock anföras *sëez* (*sëum* 4349) af *estre* 341, 346, 356 o. s. v., ungefär 25 fall;
soudëez 2119, 2148 (*soudeier* 2233 o. s. v.);
treït (*traditu*) 5, 4819;
ultrëer 5239, men *utrez* 2127;
[*de*]*vëer* (*vetare*) 165, 1448, 1786 b, o. s. v. tillsammans 14 gånger;

[1] Den vanliga anglonormandiska formen på *-ëer* i st. f. *-eier, oier* anvisar detta och andra liknande verb plats här.

vëeir, vëez, vëant 49, 109, 145, 299 C, o. s. v., tillsammans 34 fall; v. 4484 har O, den enda handskriften, räknat *veez* enstafvigt; så förekommer det äfven två gånger hos *Adgar*, enligt Rolfs, a. a. s. 195.

5. *Andra ord* (*Versbau*, s. 51):

abbeïe 4868;

beneïçon 3626; men *beneiçon* 2870 C, 2879, 4555 och *beneit* 3516, 4241, *maleite* 1558 C; jf *Vie de St Gilles* XXIII, anm.;

crëatur 1212, 2898 C, 4885; (tvåstafvigt 3807 H);

dëerein 3512 (skrifvet *derein*); tvåstafvigt 3997, 4985;

ëé, a|é, ëage 139, 284, 311 o. s. v., tillsammans 12 fall; men *eed* 363;

[*es*]*lëecer* 532, 544, 573, 609, 639, 1021, 1555 C, 4579;

ëur 24;

fëage 425;

fëeilz 4540;

gëant (jaan) 1419, där C:s *toli* är att anse = O:s *toil*, stark perfektform;

lëal med afledningar, 108, 213, 668, 677 o. s. v., ungefär 30 fall; ovisst v. 3670 (jf ofvan s. 5, not 3)[1];

meïsmes 2084, 3449, vanligare *meismes:* 2768, 4218, 4225, 4390; jf. *Versbau* s. 54, *Adgar* enl. Rolfs s. 198; *Vie de St Gilles* s. XXIII, anm.[2];

nëelet 4801:

nëent 100, 241, 412 o. s. v., 18 fall; men *neent* (stundom skrifvet *nent*, såsom 1096 C) v. 159, 687 C, 1096, o. s. v., 9 gånger; så ock hos *Adgar*, se Rolfs s. 198; *anëenti* 3429;

neïs 1879, 4298; äfven 3350 C torde vara att läsa: *ne lais neïs letrez* i st. f. handskriftens *ne lais ne nis letrez; neis* är endast enstafvigt hos *Adgar*, Rolfs a. a. 178;

pëor (pejore) 3312 a, 3500 o. s. v. 4 fall (annars *peior* 2896 o. s. v.);

---

[1] I v. 828 har O *lel*, som där passar i metern, men C har annan läsart.

[2] I v. 2649 har H *meisme*, C: *maigne*, hvilket kan vara = *meisme*, men ock = *maigne (magnus)*, det gamla lånordet; i v. 4216 C är stafvelseräkningen osäker.

rëal 201, 255, 369, o. s. v., tillsammans 20 gånger;

rëaume 1893 (annars *reiaume* 1307 o. s. v.);

reïne 956, 2387, 2475, o. s. v., tillsammans 12 gånger, hvarvid dock O eller H ofta mäta *reîne;* i C (jämte H) förekommer *reîne* endast 3544;

repitëanz 298;

[a]sëur (med afledningar) 158 (*asïure* C), 164, 243, o. s. v. 14 gånger (skrifvet *seguran[ce]* 1324 C, 1412 C);

trëu 1482, 1491, 1636, o. s. v. i 10 fall; men *treû* 3023 och 1344 C mot O; enstafvigt *treu* förekommer äfven i *Vie de St Gilles*, v. 1546.

Anmärkningsvärda äro vissa sammansättningar med *re-;* sålunda *rëaler* 2878, *raler* 3964 (det senare hos *Adgar*, se Rolfs, a. a. s. 196); *rëavrez* 1139 och *raveit* 2932, *runt* 3294 C, *rad* 3453 C; *rest* 2627 C, 3168; *rert* 4947 (jf *rest* hos *Adgar*, Rolfs s. 196); *roscire* 4834[1].

V. *Svagt e (ę) före och efter konsonant* (utom *r*, jf. ofvan s. 4) förlorar i sällsynta fall sitt syllabiska värde. Denna företeelse blir först i den senare anglonormandiskan vanlig, men den kan redan med säkerhet konstateras hos *Gaimar*[2], och det är därför att vänta, att äfven *Horn* erbjuder exempel därpå[3]. De där förekommande fallen äro

halfvers 286: *pur fair(e) lor laboré;*
„ 492: *iert fait(e) cele asemblée* (predikativet före);
„ 974: *Merveill(e) si vivrai tant;*
„ 2370: *al rich(e) resemblera;*
„ 3303: *e doluros(e) querelle;*
„ 3665: *A une fill(e) qu'il ot;*
„ 3675: *e a plus bass(e) se prent;*
„ 4227: *cum el li cov(e)nança;*
„ 4704: *Volenters fus(ent) turné;*
„ 4841: *li sir(es) del halt soler;*
„ 4913: *belle fill(e) cument vat;*

[1] Jf Meinicke *Das Präfix Re- im Französischen* (1904), knapphändigt härom s. 6 f.

[2] Vising, *Etude sur le dial. anglonormand* s. 59. — Redan *Brandan* har ett fall i v. 588 (*uitaves* räknadt tvåstafvigt).

[3] Om förhållandena i nyare tider se Tobler, *Versbau* s. 35 f.

halfvers 5175: *Harpes porter(ent) asquanz;*
„ 5229: *od grant riches(ce) doné.*

I v. 1627 torde väl ock vara att läsa med H: *vers les nefs isnel(e)ment;* detta adverb förekommer trestafvigt hos *Adgar* (Rolfs s. 197) och i Godefroy; vanligen är det fyrstafvigt i *Horn*, ss 589, 2958.

I halfversen 77: *de la coste dan adan* ligger däremot alltför nära till hands att utesluta *dan* såsom skriffel och sålunda erhålla stafvelsevalör åt *e* i *coste* (med hiat).

Handskriften C:s *angele* 1807 är grafiskt för *anjle* (jf *Versbau* s. 38); men *angelin* räknas än trestafvigt, ss 15, 318, 725, 946, än tvåstafvigt, ss 1054 (hos *Adgar* har *e* syllabisk valör i detta ord, Rolfs 198).

Här må ock anföras följande namn:

Wikele förekommer
trestafvigt[1] 1832, 1839, 1849, o. s. v., tillsammans 16 gånger;
tvåstafvigt[2] 1869, 3693, 3765, o. s. v., tillsammans 17 gånger;
med obestämbart stafvelseantal 3717, 4066, o. s. v., tillsammans 8 gånger[3].

Denna osäkerhet torde bero på att ordet är anglosaxiskt[4] och föreföll den anglonormandiska diktaren svårhandterligt.

Gudolf, *Gudlof* tvåstafvigt i C 1326, 1642, 1693; trestafvigt *(Gudelof)* 1647, 1665;

Godreche trestafvigt i C 2132, 2197, 2313 o. s. v.; fyrstafvigt *(Gudereche)* 2448;

Rigmel företer blott i O mot metern stridande trestafviga former *Rigmenil*, *Rimenil*; det skrifves i C alltid (tillsammans 108 gånger) *Rigmel*, hvilket är den metern tillfyllestgörande formen. Dess anglosaxiska motsvarighet torde vara *Rimenhild-Irmenhild*[5].

Fenenie fyrstafvigt i C 3715, annars trestafvigt (*Fenie* eller *Fenice*) 3959, 4003, 4506 (*Finee* 5228).

---

[1] Bortsedt från grafien i O.

[2] Bortsedt från handskrifternas grafi.

[3] Om detta namn se Mettlich, *Bemerkungen zu. . . . Horn*, s. 17 n. 2

[4] Enligt Schofield i *Publications of the Modern Lang. Ass. of America* XVIII 33.

[5] Schofield a. a. s. 35.

VI. *Sammanstötande vokaler (utom ę) i ordets inre.*

1. *Ursprungligen skilda af konsonant (Versbau* s. 73):

a|aisié 2157, 4623[1];

A|aluf 2, 169, 251 o. s. v., tillsammans 26 gånger; men tvåstafvigt 1833, 2362, 2931; obestämdt 262, 784, 2368;

a|ancree 4698;

aït, aïe 618, 827, 1087, 1301 o. s. v., tillsammans ungefär 40 fall[2]; äfven i förtonig stafvelse *aï: aïder* 336, *aidast* 1175, *aïderont* 3325 C, *aïdet* 4804; annars vanligen med synizes: *aidanz* tvåstafvigt 60, 302, *aidez* 222, *aidera* trestafvigt 1560, *aider* tvåstafvigt 1702, o. s. v., äfven *ait* synes förekomma med synizes, åtminstone enligt handskrifterna, i v. 2864;

alu|ez 3650;

ama|et 116, 241;

a|ol 1125 C (annars *aiol* 3720, o. s. v.);

a|ornement 3475;

a|ovrit 104;

apa|ee 2531;

a|uner 1566, 2175;

a|urer 1549, 5014;

avu|é 229, 277, 391 o. s. v. i 15 fall; men *avoez* 4187;

avo|eisun 148;

ba|é, ba|ant 1622, 3283;

bra|el 3402, 4846;

bru|ant 2998;

bu|ele 3317;

cha|ene 620;

chastïer 688, 1895, 2521, 5092;

co|ard 1165, 1704, 2034 C, o. s. v. i tillsammans 6 fall[3],

acu|ardiz 4692;

crïer (creare) 268, 307, 551, o. s. v., i tillsammans 5 fall;

[*es*]*crïer* 1614, 1701, 1754, o. s. v., 10 fall;

deslïee 868;

---

[1] Skrifvet *cisez* med en stafvelse för litet. I v. 991 bör troligen också läsas *aeisant* för *eisant*, jf. O:s *auisant*.

[2] Däri inberäknadt v. 2085, där C:s läsart gör *aie* tvåstafvigt och synes böra utbytas mot OH:s *si m'ait seint Michel*.

[3] Oräknadt v. 1836, där C ensam har *coart* i en vers, som synes förstörd.

envaïr 3049, — *aïe* 1577a, 3425, — *aïssement* 1642;
esbaïst 1014 C;
esma|et 4798, 5095 (*esmaier* 116, 241, 4514, o. s. v.);
espïer 2856;
espo|enta 4232;
estro|er 1156, 4729;
fa|é 269[1], 453, 752, o. s. v., 6 fall; *defa|ez* 5090;
faïdé 3178C;
fïee 4140;
[*de*]*fïer* med afledningar 1310, 1345, 1390, o. s. v., tillsammans 16 gånger;
fla|or 2711;
fuïr 3697, 3891, 4879; men v. 3054 synes *fuir* vara mätt enstafvigt, ett ovanligt förhållande i fornfranskan; jf. *Versbau* s. 76.
ga|aigner 1730, 3770, 3843; men *gaignera* i öfverensstämmelse med metern trestafvigt 522; så vanligen hos *Adgar*, Rolfs 198;
glurifïer 5139;
gra|anter 357, 653, 1069, o. s. v., 12 fall; men *grant*[*er*] metriskt riktigt 466, 1554, 1812, 4544; synizes äfven i *Vie de St Gilles* v. 2553, och hos *Adgar*, enligt Rolfs s. 198;
guïer 1071C, 1354, 1742, 3944; *guïonage* 3249C;
haïr 1298, 1585, 1704C, o. s. v., 5 fall; fut. *harrez* 2106; kond. *harreit* 1038;
ja|al 3384;
jo|ant 461, 2551, 3772, o. s. v. 15 fall (annars *joiant* 1098, o. s. v.);
[*es*]*joïr* med afledningar 699, 1720, 2064, o. s. v., 9 gånger;
joïs 2283 (metaplastiskt till *joius*);
ju|er 902, 1246, 1778, o. s. v., tillsammans 24 fall; i v. 2220: *L'autre juout as esches* synes *juout (jocabat)* vara mätt som en stafvelse;
lïart 1696;
[*a*]*lïer* 21, 1648; obestämdt är *aliez* 1340C: *a qui il iert*

[1] O: *saé*, C: *faidis*.

aliez, där antingen *il* kan strykas (= O), eller *qui il* läsas med krasis, eller *aliez* med synizes; *ralïer* 3331C;

lo|er med afledningar 120 C, 398 C, 445, o. s. v., ungefär 30 fall; *lo|enge* 1222, 261;

Lo|uvis 3466 H;[1]

luëe 2199;

ma|ele 4730; men *maeles* tvåstafvigt 1525 CH;

ma|esté 4409 (annars *maiesté* 162, 550, o. s. v.).

mana|ez 38;

manïer 2824, 2831 C;

ma|or 1222, 1308, o. s. v. 4 fall (annars *maior* 480);

marïer 4580;

[re]mu|er (mutare) 633, 873, 2488, o. s. v. 6 fall;

mu|eisun 633;

mu|er (mutariu) 134, 840;

no|al (natale) 1850, 2175 *(na|al)*;

no|auz (nugale) 2372;

no|er (natare) 3435[2];

obeïr 3883;

oblïer 126, 1031, 1244 C, o. s. v. tillsammans 9 gånger;

oïl 978, 1918, 2791;

oïr 1, 34, 55, 127, o. s. v. i ungefär 90 antecknade fall; men 2508 mätes *oir* enstafvigt i både C och H, och i 5006 har O (enda manuskriptet) *oit* enstafvigt, men det synes riktigare att i stället för manuskriptets *Haderof quant il oit* läsa *Haderof quant l'oït,* såsom t. ex. i liknande satsställning v. 1002: *E Herland quand l'oït,* v. 1055: *Rigmel quant l'ad vëu,* 1555: *E dan Horn quant l'oï,* 1579: *Rigmel quant l'ot oï,* o. s. v.; *ou|ee* 2192, 2525 torde vara biform för *ouïe*; fut. *orra* 2505;

otrïer 193, 650, 1081, o. s. v., tillsammans 11 gånger (*otreiant* 1104, *otreier* 2048, o. s. v.);

pa|é (payé) 4770;

pa|en 84, 118, 1425 o. s. v. tillsammans ungefär ett tjugutal gånger (annars *paien* 171, 1380, 1389 o. s. v.); v. 3222

---

[1] Skrifvet *lowis* i både C och H; trestafvigt enligt H:s läsart, tvåstafvigt enligt C:s.

[2] Obestämdt 5154.

synes *paene* vara tvåstafvigt; jf. dock *icele* i Kap. V; 3621 enligt C:s läsart *paen* enstafvigt, men enligt H torde man böra läsa *n'esclavon* i st. f. *e esclavon*;

païs 2, 29,283, o. s. v., tillsammans 39 antecknade fall;

palaïn 10, 728, 941, 967, 3092;

paraïs 413, 1083, 1264, 4272;

po|estif[1] 107, 315, 1282 a, 4273, 4410 *(po|esté)*;

po|er, *po|ant* 296 C, 359, 1781, o. s. v., tillsammans 15 gånger[2];

pra|el[e] 2079, 3301;

ra|ançon 4541;

ra|ançor 2904a (afl. af *raançon* eller felskrifning för *raantor*);

rïant 580, 776, 803, o. s. v., 8 fall;

ro|ez 1719;

ru|ez 4616;

[re]salu|er 161, 166, 211, 1357 O,[3] o. s. v., tillsammans 10 fall;

sa|ulee 494;

senifïance 1319;

su|er 123;

tra|ant 304 C, *traez* 2734, 3156;

traïn[er] 303, 959, o. s. v., tillsammans 7 gånger; men 65 *trainanz* tvåstafvigt;

traïtre, *-tor* 1821, 1835, 1836 OH, o. s. v., tillsammans 16 gånger;

u|elment 3478, 4574;

vïandes 5128.

2. *Ursprunglig hiatus*, till största delen i lånord eller nybildningar (*Versbau* s. 78);

alïen 3602;

---

[1] Af *po|esteif* finnes i *Horn* ej ett spår, ett förhållande som stöder Försters och andras afledning af formen *poestif* af *poeste* (anm. till *Er. och En.* v. 5607; jf. ock t. ex. *Tristan* ed. Muret, *Glossaire*.)

[2] Däri inberäknadt v. 4127 C: *Mes ele n'en poeit mes*, där man bör läsa *el*, vanligt för *ele*, se nedan Kap. V.

[3] C:s: *Primes les ont salué* bör utbytas mot O:s *Primes l'ont salué*. — I v. 2482 är *poez* att fatta som 2:a sing, alltså enstafvigt.

avisïun[1] 730, 740, tvåstafvigt 155, 4969;
Beliäl 3210, 3371, 4777;
blïaut 12, 204, 575, o. s. v., tillsammans 11 gånger;
ça|enz 546, 1071 C, 2076, o. s.v. tillsammans 6 fall;
Chaïn 6, 1811;
champïun 3029;
cordou|an 3340;
crestïen med afledningar 118, 406, 962, o. s. v., tillsammans 9 gånger[2];
cuntentïon 1507 C;
cunversïon 3024;
Danïel 1404, 2083;
destru|ant 4816,
desuëe 2523; men *desvé* 872, 4399, *desver* 4444, *desvant* 4017, 4828;
dïable 3209;
Diu|elin (Dublin) 2937;
emperïal 207, 376, 883, o. s. v., 9 gånger; antagligen äfven v. 3378, där senare halfversen bör läsas *od l'heaume enperïal*; *od le heaume enperïal* skulle strida mot *Horns* vanliga språkbruk (jf nedan s. 20);
ententïun 3153;
envïé 1772; *envïus* 1935;
escïent 232, 244, 468, o. s. v., tillsammans 13 fall;
esparnïer 1538 C, 1904, 3282, o. s. v., 7 fall; men *esparnia* 1535, *esparnié* 3439 C trestafvigt;
Gabrïel 1145;
gracïer 1570 C;
hu|er 4658;
Isra|el 2082;
la|enz 545, 760, o. s. v., 4 fall;
Lïons 3956;
lïun (lëun) med afledningar 1404, 1503, 1531, o. s. v., 5 fall;
Malbroïn 7, 19;

[1] Det är bekant, huru vacklande i allmänhet behandlingen af icke populära latinska ord på *-ione* är. Flere exempel följa här nedan.

[2] Inräknadt v. 4873, där jag läser *E crestïenté est par lui tut recovrie.*

Malbru|art 1708;

mercïer 101, 341, 642, o. s. v., 6 fall;

Micha|el 1807; men *Michel* 2085;

Moïsan 75; *mo|ysie* 2460 (adj.);

Moro|an 1427 C; men *Morvan* (*Morvan*) 1406, 1408, 1434 (1427 O);

natïun 141; men 1391 tvåstafvigt;

nuncïer 1146, 2408, 3259, 3646; men *nuncier* 2503, 2798, 2975, 5109;

noru|est 105[1];

ocïant 4823;

orïent 680, 4304;

passïun 2864, 2881, 3032;

precïus 547;

pru|esce 1308, 1652, 1775, o. s. v., 5 fall;

quïeté 1343 C, 1756, 1763;

regïun 152, 617, 1389, o. s. v., tillsammans 21 gånger;

religïun 108;

retractïun 2873;

rotru|enges 1248;

salvacïun 147, 2876;

su|ef, *su|avet* 197, 510, 739, o. s. v., tillsammans 15 gånger; oviss är räkningen 4759: *Pus murreie plus suef*, där äfven det finala *e* i *murreie* kan lämnas ur stafvelseräkningen, jf ofvan s. 6, n. 1;

to|enart 1704 O H;

venatïun torde böra ansättas 4930, där handskrifternas öfverensstämmande *veneisun* ger en stafvelse för litet, och måhända äfven 1908, där C med grafien *veneison* likaledes har en stafvelse för litet;

vïele(r) 3312 a, 3563, 4124, 5175[2];

3. *Diäres* förekommer äfven (*Versbau* s. 87 ff.); *l'autrïer* 2304 enligt C H (tvåstafvigt enligt O:s läsart), under det att det är tvåstafvigt 2582. Diäres torde vara att ansätta äfven i halfversen *lores reprochïé* 2629C[3], och *d'armes bien preisïez*

---

[1] Jf Tobler, *Versbau* s. 80.

[2] Anmärkningsvärdt är enstafvigt *anuel* 438 C. (O:s läsart *a noel* är oriktig.)

[3] Men *aprueiez* 2749 trestafvigt.

1173 C, måhända äfven *fu tres bien preisïee* 2814C[1] (annars *preisez* tvåstafvigt 1466, 1596 o. s. v.).

Till här under VI behandlade ord höra verbformer på *-ions*, *-iez*, nämligen under mom. 1, om de återgå på former på *-ebamus*, *-ebatis*, under mom. 2 i andra fall (*Versbau* s. 77). Dessa former beräknas i *Horn* med afseende på stafvelseantal på följande sätt:

imperf. ind. och konditionalis ha tvåstafvigt *-ïez*: *metïez* 732 C, *purrïez* 1127, *semblïez* 1132, *conoistrïez* 1164 C, *passïez* 2327, *solïez* 2378, *erïez* 3745, *perdrïez* 4317; undantag gör blott *avriez* 1090 C, där dock O:s läsart ger ett trestafvigt *avrïez*[2];

pres. och imperf. konj. ha enstafvigt *iez*: *fussiez* 1566, *pussiez* 2647;

tvåstafvigt *-ïez*: *fussïez*[3] 4619, 4816, 4933, 5094, såvida man ej vill anse dessa verser såsom metriskt felaktiga[4].

VII. *Hiatus och elision.*

1. *Initialt h såsom hinder för elision* (*Versbau* s. 57) förekommer i följande ord på nedanstående ställen:

Haderof 869 C;

hair 1704 C, 4872; i. v. 1038 måste dock elision *l'harreit* antagas; jf. *Versbau* s. 57;

hanste 1505;

Hardré 4749, 4817, 5003;

harpe 2776, 2810, 2818, 2821, 2830[5];

haschee 1467;

haster 1031, 2455;

hauberc 1706, 3339, 4831, men med elision *l'auberc*

---

[1] C har *preisee*, men med en stafvelse för litet.

[2] Trestafvigt är *esteiez* v. 3780, där H har den rätta läsarten. I v. 4208 kan C:s *uollez* läsas *volïez*, men torde hellre böra utbytas mot H:s *vosissez*.

[3] Skrifvet *fussez* eller *fuissez*.

[4] I de här under I—VI angifna resultaten af stafvelseantalets beräkning ha icke upptagits orddubletter såsom *areisonez* 30, 2965 etc, *areisné* 2971 (*deraisner* 2979), *nobile* 127, 3208 etc., *noble* 4575, *regne* (*regnum*) 129, *regné* (*regnatum*) 791, 1768 a, *verté* 247, 978 a, *verité* 271, 1238 etc. Om *ele* och *el* se nedan, Kap. V.

[5] I v. 2806 (endast i H) bilda *la harpe* en stafvelse för mycket, men versen är antagligen oäkta.

1667, 3314; om *h* i detta ord se Gaston Paris i *Romania* XVII, 425 ff.

haut 615, 3585 C, 4272;

hautan 3337;

heaume 1683 C[1], 3337[1], 3368[1], 3398[1], 4764, 4845; men med elision *l'heaume* 1993 och troligen 3778 (jf ofvan s. 17); se härom *Romania* XVII, 425 ff;

hee 4708

heitee 749;

Herland 919, 975, 1027, 1495, 3705;

Herselot 740;

Horn 4,361, 403, 416, o. s. v., tillsammans 148 gånger; i. v. 4,161 synes vara att läsa *k'Horn*, i v. 4609 *sire Horn* såsom tvåstafvigt[2]; om v. 4390 se ofvan s. 10.

huer 4658;

huit 2 665;

Hungerie 1590;

huni(e)ment (jf s. 7 n. 1) 1194;

Hunlaf 1324, 1327[3], 3850, 4547;

hunte 1881, 2604, 4647;

hurter 4231.

Ovisst är, om i v. 4886 man bör läsa *De herbes vesqui puis* eller *D'herbes* etc. med ansättande af bristfällig stafvelseräkning[3].

2. *Enstafviga ord eliderade eller i hiatus* (*Versbau* s. 58 ff.).

a. *Obligatorisk är elisionen* och såsom sådan iakttagen *i Horn* af artikelformerna *le*, *la*, personalpronomina *me*, *te*, *le*, *se*, possessivpronomina *ma*, *ta*, *sa*, prepositionen *de* och negationen *ne*.

Den yngre anglonormandiskan emanciperar sig ofta från denna regel, som torde få anses suspenderad äfven i äldre tider framför egennamn och egendomliga ord[4], liksom de egennamn, som ändas på *-e*, ofta bilda hiatus med följande ord.

---

[1] I dessa verser står *el heaume*, hvilket torde betyda "aspireradt *h*"; annars hade väl skrifvits *en l'heaume*.

[2] I v. 1063 torde C:s läsart böra utbytas mot O:s.

[3] Enligt O:s grafi; obestämdt i C.

[4] Se Rydberg, *Zur Geschichte des franz. ə* s. 90.

Exempel sådana som *de Edelfriz* förekomma redan hos *Gaimar* (v. 1006)[1]. Något senare i tiden förekomma sådana hiatusfall, som Tobler citerar från *Vie de St Gilles*[2]*: de els, de autre.* Editorerna af texten föredraga dock att med iakttagande af elision ansätta de ifrågavarande verserna såsom för korta. I *Boeve de Haumtone* förekomma ofta grafier såsom *de espeie, le emperur,* o. s. v.[3], hvilka synas vara att tolka så som de föreligga, alltså med hiatus, ehuru Stimming icke medgifver denna tolkning. Men en dylik ortografi, som blir mer och mer vanlig i de anglonormandiska handskrifterna, torde dock representera ett verkligt språkbruk.

I *Horn* synas åtskilliga fall af sådan hiatus vara att antaga.

Framför namn och egendomliga ord:

v. 2999: *de Aufrike la grant* C (H: *hors d'aufrike le grant);*

v. 944: *de Horn le orphanin* C (versen förstörd af O); *orphanin* opopulärt lånord;

v. 577: *e d'or e de asmal* C (O: *dor e de esmal);* att jämföra med 4106 C: *de pierre e de asmal,* där dock ej hiat *de asmal* nödvändigt behöfver antagas, och där H har: *de peres e de esmal (= d'esmal);*

framför *un,* behandladt i likhet med räkneord[4] grafiskt stundom ·I·

v. 4115: *Dreit al chief de un banc,* lika i både C och H; möjligen ock i v. 3642 C: *De un mantel purprin,* där H visserligen har annan läsart, som dock är oantaglig.

Möjligen har *a* i *sa* starkare resistens än ett *e*[5], så att i 172 skulle kunna läsas med C: *Tute sa aventure,* och i 2793 med C: *kar coe͡est sa herité* (H: *kar cest sun herité*), samt i 707 mot handskrifternas *mamie: kar tu es ma amie.*

Tvifvelaktigare är, om man i följande fall bör antaga hiatus, som ger tillräckligt stafvelseantal, eller anse stafvelseantalet orätt beräknadt:

[1] Jf. *Zeitschr. f. fr. S. u. L.* XXII, 2, s. 26.

[2] *Versbau,* s. 60.

[3] Stimmungs edition s. XXXV.

[4] Jf. Nyrop, *Grammaire historique* § 282.

[5] Se Tobler, *Versbau* s. 59. Cloran och Pope antaga hiat med *sa* hos Angier, se Popes *Etude,* s. 71; *Vie de St Grégoire* v. 77: *sa ante.*

1331 C: *u mut se est fiez* (O har förstört versen);

2557 C: *dunt me oez parler* (O: *dunt moez parler*);

4456: *De ices savez bien.*

I nedanstående fall åter ligger ändring af läsarten alltför nära till hands[1]:

661: *pus si s'est reposé*, af C:s *se est* och O:s *si est;*

2775 *si s'est seeir alé*, likaledes af C:s *se est* och H:s *si sen est;*

2487: *e vessele d'or cler*, där *e* fordras af meningen och torde ha fallit bort, därför att första halfversen slutar på *e;*

2893: *Que il armes n'usa* i st. f. handskriftens *Quil armes ne usa.*

Annars ersättes *ne* räknadt som stafvelse framför vokal af *nen*[2], regelbundet i C, mindre ofta i O och H[3], t. ex. 119 C: *kar nen ont latimer* (annorlunda i O), 881: *ja nen irra paral* (*ne irrad* O), 1761 C: *Si ke nul nen est taunt* (*nest* i O H), o. s. v.

I halfversen 2979: *Lais le avant venir* behåller *le* sin vokal såsom enklitiskt till verb[4].

b. *Den fakultativa elisionen* (*Versbau* s. 60) förhåller sig i *Horn* på följande sätt:

ne < *nec* bildar vanligen hiatus, tillsammans på 32 ställen, t. ex. 222: *Sigle ne autre rien.*[5] Det elideras i följande verser: 74: *guvernail n'esturman*[6]; 1107: *N'a autre nel dirrai*[7]; 1169: *n'anel n'autres buntez;* 1813: *or n'argent ne vessel* O[8]; 2057: *N'en bataille champel;* 2435: *N'el ne seit ki joe sui;* 2527 *n'a autre chevauchee* C; 3511: *en cembel n'en estur;* 3821: *amirail n'aumazor*[9] 4468: *ne konu n'aparceuz;* 4864: *N'entre bon n'entre mals*[5]; om v. 3621 se ofvan s. 16.

[1] Oafsedt de fall, där C:s läsart motsvaras af en bättre i de andra hdss såsom 3702 C: *ne finai de errer*, H: *ke ne finai derrer;* jf v. 2551, 3632.

[2] Se Tobler, *Versbau* s. 60.

[3] Däremot förekommer i O ofta *nen* framför konsonant, där C har det riktiga *ne*, t. ex. 134, 380 o. s. v.

[4] Tobler, *Versbau* s. 62 f.; Rydberg, *Zur Geschichte des franz.* ə, 475 ff.

[5] Se Rydberg a. a. s. 99 ff.

[6] Skrifvet *ne struman.*

[7] Läsart gifven af jämförelse mellan C och O.

[8] C utelämnar det första *ne.*

[9] I 3067 synes H:s läsart utan elideradt *ne* vara bättre än C:s; i 3293 är H:s läsart utan elision af *ne* lika god som C:s.

ce, i CH vanligen skrifvet *coe*, i O *co*, bildar hiatus i följande fall:

çoe est 762, 960, 1374, 1836 C, 1847, 1949, 1954, 2655, 2799, 2852, 3093, 3804, 3892[1], 4286, 4482, 5020[1];

çoe iert 360, 2103, 2556a, 2612, 2699 C, 2817, 3357 C, 3999, 4003, 4517, 5063, 5151;

ço estreit 4671[2];

ço esteit 4891 (= *co 'steit?);*

çoe estes 4276;

çoe ai 3747;

çoe ad 4510, 5067;

ço ot dit 71;

çoe avrom 2723;

çoe orent fait 3561;

çoe oï 3911 C;

çoe ont comandé 4474;

ce elideras i följande fall:

c'est 453 C[3], 887, 1193, 2188 C[4], 2468, 4709[5], 4950, 5051;

c'iert 734, 3847[4], 4097 C, 4234[6];

c'estreit 322[7];

c'estes 4271;

c'estre 4915.

que, konjunktion och pronomen, förekommer elideradt ungefär 460 gånger; i hiatus ungefär 110 gånger; båda delarne framför alla slag af ord. Denna räkning afser meterns fordringar, äfven där handskrifternas grafi, såsom ofta är fallet, står i strid med dessa;

je bildar hiatus i följande fall, hvarvid det i C konsekvent skrifves *ioe* (*io* v. 1550, såsom alltid i O):

---

[1] Ovisst är förhållandet i 2793, jf. ofvan s. 18. Om *Pur co est* 5028 se nedan s. 26.

[2] Handskrifterna mot metern *Cest.*

[3] O mot metern *co streit;* äfven tydbart såsom *co' streit*, jf *Brandan* 859: *ci 'streit* (Calmund, *Prolegomena* s. 67).

[4] O (OH) har här *il.*

[5] Handskriften (O): *co est* mot metern.

[6] C: *ceiert.*

[7] O: *co streit.*

joe ai 1876 (så vida man ej vill läsa med hiatus: *j'ai novele|oie)*, 3796, 4288, 4318, 4413;

joe aie 1170;

joe oi 4047, 4639;

jo avrai 4610;

joe irrai 4368, 5159;

joe istrai 4365;

joe ocis 3155 C;

joe i vinc 3040 C;

joe e li seneschal 592;

. *joe armes avrai* 1205;

sui joe ore 1550 C;

je elideras i följande fall, hvarvid det i C skrifves *ioe* och *i:*

j'ai 46, 677, 3810 C, 4937, 5019;

j'aie 515;

j'irrai 3936, 3977[1];

j'i irrai 2956[2];

se < *si*, skrifvet *se* eller *si*, bildar ungefär lika ofta hiatus som det elideras (ett fyrtiotal gånger bådadera); elision inträder framför *il* 47, 116, 150, o. s. v., *el(e)* 682, 1014, o. s. v., *est* 713 C, *estreit* 717, *aparceit* 1036 C, *oez* 2120 C, *unc* 270, *encore* 4052, *or* 4028, *aukun* 374, *om* 2537, 2551; hiat förekommer framför alla slags ord[3];

se < *sic*, skrifvet *se* och *si*, bildar konsekvent hiatus, tillsammans något mer än 100 gånger; elision torde dock få antagas 4692: *s'erent acuardiz*, 4964: *s'est la nuit anuitee.* Denna fasthet af *i* i detta ord är ett ålderdomligt drag, som erinrar om *Philippe de Thaun* och *Gaimar*[4].

li, artikel nom. sg. bildar hiatus ungefär ett tjugutal gånger, t. ex. *li enfes* 168; elideras ungefär ett fyrtiotal gånger, vanligast i förbindelsen *l'en (l'em, l'om)*, t. ex. v. 399;

---

[1] Skrifvet *ioe irrai* i både C och H.

[2] C: *ioe i irrai*, H: *ioe irrai.*

[3] Ovisst 2767: *Mes si autre l'oust fait*, där äfven *oust* kan läsas enstafvigt, jf ofvan s. 8.

[4] Se Walberg, *Le Bestiaire* XXXVI, och Vising, *Étude sur le dial. anglo-norm*, s. 62.

li, artikel nom. pl. bildar alltid hiatus (tillsammans 23 gånger), t. ex. *li enfaunt* 115, 203, *li autre* 771, o. s. v.

li, pronomen svagbetonad dativ, bildar konsekvent hiatus, t. ex. *li ad rendu* 29, o. s. v., utom förbundet med *en*, då elision alltid inträder: *l'en* t. ex 168, 173 o. s. v.; därjämte fordrar metern elision af *li* v. 2804: *l'estreit abandonée*[1]; 4770: *si l'ad paé un tal*, där dock en dubbel akusativ är tänkbar[2];

ki, fråge- och relativpronomen, nom. sing. och pl., bildar i regeln hiatus (*Versbau*, s. 64), tillsammans ungefär 130 gånger; följande elisioner äro dock att anteckna

för förenadt relativ:

v. 1060[3]: *K'en Bretaigne les mist;* 175: *k'od vus sunt arivé;* 430 C: *k'erent en comandage;* 1006: *Del servise qu'iert grant;* 1197 C: *qu 'a vostre dreit apent*, 1327 O[3]: *K'en la terre Hunlaf;* 1469: *k'encore iert cumparée*[4]*;* 1478: *Si est k'encuntre mei;* 1653: *k'ad vertu leonine;* 1822: *K'iert sis cosins proceins;* 2362: *le bon rei k'i regna;* 2590: *Pur sun fiz k'iert vencu*; 2712: *Des espieces k' i sunt;* 3259 C: *E as reis k'od aus sunt;* 3897: *E l'amur qu'est entr' aus;* 3914: *Acels k'od lui irront*[5]*;* 3919: *K'od lui deivent aler;* 4086: *cum hom k'ert irascuz;* 4088: *cum cil k'iert de vertuz;* 4185: *un vessel k'iert dorez;* 4297: *n'ai fors coe qu'al col (me) pent;* 4988: *Pur le sunge qu'ert gref*[6]*;*

för frågepronominet:

v. 30 f. *(sis ad areisonez) K'il sunt e de quel lin;* detta *k'il sunt* återkommer 119 C, 160, 167; men 148 metriskt riktigt *ki il sunt* (O: *kil sunt).*

3. *Krasis* (*Versbau* s. 72) torde vara att antaga i följande fall, där antingen det första ordet ej är af art att kunna elideras eller har den starka satsställning, att elision af dess vokal ej kan ifrågakomma:

---

[1] C: *li estreit a.*; H: *li sereit a.*; måhända att läsa *li 'streit* eller med krasis *liestreit.*

[2] I 3886 *ne l'estoece murir* föreligger *le*, ej *li*; H skrifver också *nel estoece*; i talrika exempel i Godefroy skrifves alltid *l'estuet*, aldrig *li estuet*; jf. Walberg till Philippes af Thaun *Bestiaire*, s. XXXVI; *Angier*, *Vie de St Gregoire*, v. 2734.

[3] C: *Ki en .*

[4] C: *kincore*, som möjligen kan upptagas; O: *kuncor*; H: *ki uncore.*

[5] C: *ki od.*

[6] O: Det enda ms, som har versen, har *que ert.* —V. 2999: *Ki ci* eller *K'ici?*

2773 O: *a ki il vint en aie*[1];
3148: *E deus pur qui il cumbat*[2];
2135: *la est sis chemins turnez;*
3182 C: *Escrit i est li granz nuns;*
4134: *Ke firent si anceisor*[3];
4631: *Mult i aveit vassal gent;*
5028: *Pur co est bon d'amener* (= *co'st?* jf ofvan *co 'streit* s. 23, not 3).

4. *Flerstafviga ord, som sluta på ẹ* (*Versbau* 64 ff) elideras i allmänhet framför vokal, tillsammans ungefär 380 gånger; t. ex. v. 7: *En language african*, 1 : *bliaut ynde e purprin*, 13: *d'un paile alexandrin*, 484: *en la chambre est alee*, o. s. v. Stundom måste sådan elision antagas mot handskrifternas grafi, t. ex. v. 96: *ki salver(es) est puissant*, 989: *ke mis per(es) est tenant.*

Men i stor utsträckning måste också hiatus antagas bildad med sådant *e;* enligt min uppskattning i ungefär 130 fall. Många af dessa fall kunna visserligen lätt förklaras enligt vissa af Rydberg i *Zur Geschichte des franz. ə*, s. 89 ff. uppställda grunder, nämligen:

a. *Egennamn: Wothere out a nun* 5053, *de la coste Adan* 77 (jfr ofvan s. 12);

b. *Vokativer: Bele, alez laenz* 760; *danzele, a cest tur* 1203; *Sire, ore ai servi* 4358;

c. *Verbformer på -e(t)*[4]*: sace* 124, *prise* 373, *apele* 706, o. s. v. tillsammans 32 fall[5];

d. *Ord med tyngre konsonantgrupper:*
noble 94, *fable* 4667, *cercle* 3185 C, *siecle* 3871 C;

---

[1] C: *a quil*; möjligen kan *il*, som icke behöfligt, strykas; så ock trots CH i v. 1943; om v. 1340 C se ofvan s. 15.

[2] Lika i C och H. Däremot är *a kil iol oi doné* 4241 oriktigt i st. f. *a ki iol* etc.

[3] Annars bildar possessivet *si* hiatus: v. 767, 4095.

[4] O skrifver i dessa fall vanligen *et*.

[5] De öfriga fallen äro v. 375, 725, 929, 1200, 1253, 1478, 1677, 1705, 1735, 1745, 1950, 2011, 2438, 2457, 2468, 2481, 2489, 2505, 2578 2641, 2674, 2847, 2874, 3457, 3914, 3935, 3968, 4334, 5248. Oviss är platsen för hiatus v. 3947: *Ne porte arme od sei.*

estre 1150 C, 1620, *nostre, vostre* 1117, 3629 C, 4607, 1840 C, *autre* 1199 C, 1852, 3833, 4158 C, *traïtre* 1835 C, *ventre* 1405, *fevre* 1159 C, *povre* 4035, *beivre* 4210, *numbre* 1611;

coilte 814 C;

enfance 367 C, *lance* 1597;

alme 4838;

iceste 437 C[1], *feste* 748, *teste* 4984;

harpe 2810 C;

bataille 1691, 3063 C, 3141, *esteille* 2173, *fille* 3421 C, 4522 *enseigne* 1658, *anguisse* 4976; m. m.

Oafsedt detta finnas dock en mängd fall, där hiatus utan sådan förmildrande omständighet måste antagas, t. ex. v. 329: *maneie e pitez*, 1195: *notee entre gent*, 1843: *ore enperial*, 2644: *ki bele est, co crei*, o. s. v.

Kap. V.

Stafvelseräkningens resultat för flexion och syntax.

I. *Substantivens genus*:

gent behandlas i de attributiva bestämningarna såsom fem.: *tute gent* 376, 696 etc. *icele gent* 1298, *gent sarazine* 962, o. s. v., pl. *tutes voz genz* 1547, *diverses genz* 911, men för rimmets skull mask. *genz enveisez e druz* 3993, *gent irascuz* 4476; i predikativen behandlas *gent, genz* vanligen som mask. plur[2]: *A lui sunt alié* (*raliez*) *la gent de paenisme* 1648, *La gent le rei Modin sunt de la nef eissuz* 3986 o. s. v.; dock *E quant gent est sanz chief, tost est aneentie* 3429 C, hvarest dock H har *sunt* på båda ställena.

Orden på *-té* behandlas än som mask. än som fem.:

parenté mask. 228[3];

[1] O: *icele esemblee.*

[2] Jf. Kap II s. 11.

[3] Enligt skrifningen, men ej bevisadt genom stafvelseantalet v. 326, 1953 C, 2333, 3177, 4250.

buntez mask. 2389 C, fem i OH, dock med predikativet *anumbrez* i följande vers (i rim);

amisté obestämdt 1818, då rimordet (*fermez*) ej är bevisande;

för *richetez* är uttrycket *od tuz les (lur) richetez* 1347, 1569 ej bevisande, då *odtuz* kan vara sammansatt preposition;

ascheisuns är behandladt som mask. v. 5083;

rien är mask. 1778b i både C och H[1]; annars fem.: 1808, 2074, 2323[2], o. s. v.;

ille mask. 3329;

armes är fem. 3920; det behandlas af kopisterna som mask. 2923 (CH), utan att stafvelseräkningen ger något stöd, och 2498 (H), där C har annan läsart; i 1440: *Les armes ke devant vus ai ci devisez* är *armes* knappast heller att fatta som mask., jf. Kap. II. s. 11.

II. I *nominalböjningen* konstateras stundom användning af oblikform för nominativform af imparisyllaba:

home 2010 C 3058, 3858, 3861, 4389, 4821, 4930; motsatsen äger rum 3090 C, 4197, där *hom* användes som oblik. form.

newu är nom. 256 (*nefs* 263);

sorur är nom. 3305.

Substantiv på *-e (pere, sire,* etc.*)* ha i nom. än *e* än *es*

-e v. 585: *li pere espirital,* 989: *kemis pere*[3] *est tenant,* 1278: *mis pere encore asis*; v. 96: *ki salvere*[4] *est puissant,* 357: *sire issi le graaunt,* 382: *li sire esperital,* 1817 C: *si cum li livre espel*[5], 747: *qui li servise agree*; 757 *Li servise ad duré*[6], 1070: *ki sage est e membré*;

-es v. 272: *Pus ke mi perres ot,* 278: *Mis peres i fud pris,* 365: *Ke mis peres oust,* 384: *e humbles e leal* (predikativt; ett *humble* med hiat kunde dock äfven lätt förekomma), 840 C:

---

[1] Man kan äfven stryka det inledande *E* eller *Kar,* hvarom hdss ej äro eniga och läsa *Nule rien* etc.

[2] Äfven i C, om *ioe,* som saknas i O H, strykes.

[3] Båda hdss *peres.*

[4] Skrifvet *salveres.*

[5] Men OH *cum li livres espel.*

[6] C: *servises,* O: *servis.*

que tut poeples atent, 1012 C: *li mieudres alosez,* 1029: *Li servises est grant,* 1146: *cum li livres espel* etc.

Adjektiven af typen *grant* ha, såsom Kap. II, s. 16 framhållits, i fem. ej *e*; undantag *tele* 839, 4053 (1637 OH, men ej C), *quele* 1963[1] och väl äfven 710 mot handskrifternas *quel*.

III. Bland *pronominalformer* är att anteckna femininet *el*, synnerligen vanligt för *ele:* 513, 520, 529, 531 C, 533 o. s. v., ungefär 60 gånger, däri inberäknade ett fåtal fall, där ett *ele* i C med hänsyn till metern bör utbytas mot *el*, såsom v. 812: *Ele vet vers Haderof,* 2470: *Mes ele l'en aime plus.* I alla dessa sextio fall skrifva O och H *ele* vanligtvis med förstörande af metern, stundom med någon ändring af läsart, t. ex. af *fereit* till *frad* 674. Plur. *els* för *eles* finnes skrifven i O två gånger v. 2188, men där gifven läsart torde ej vara riktig; däremot kan *Els* införas v. 1246, där *Eles* ger en stafvelse för mycket. — I v. 3222 kunde måhända äfven *icel* för *icele* ansättas[2], jf. Cloran, *The Dialogues of Gregory the Great,* s. 69.

IV. För *verbalböjningen* bekräftar stafvelseräkningen hvad rimmen redan visat (Kap. II, s. 16), att sekundärt, oorganiskt *-e* ej förekommer som ändelse.

Att i 3° sg. lat. eftertonigt *-at* blifvit *-e*, visa rimmen (Kap. II, s. 13); detsamma bekräfta de talrika fall där verbformer med denna ändelse undergå elision, t. ex. *Herlaund entre el paleis* 208, *s'en pusse estre pleignant* 353, o. s. v. Huruvida *t* kunde bibehållas, är svårt att afgöra, då de 32 fall (se ofvan s. 26), i hvilka elision af detta *e* framför vokal ej förekommer, kunna tolkas som hiatusfall lika väl som former på *-et*. Då emellertid handskriften O, i likhet med så många andra anglonormandiska handskrifter, i sådana fall så ofta skrifver *-et*, måste man antaga, att denna form fakultativt kunde tillkomma denna ändelse; jf. O:s *kis sacet aveer* 124, *voillet en champ entrer* 1478, *defiet aspremen*t 1735, o. s. v.

V. Slutligen uppvisar stafvelseräkningen ett par *syntaktiska egenheter* som böra framhållas.

Som hjälpverb vid reflexiva verb förekommer emellanåt *avoir*, i det att ofta handskrifternas grafi *sunt* bör upplösas i

[1] C med orätt *quelque*, H: *quel*.

[2] Jf. ofvan s. 16.

s'unt, t. ex. 1230: *Mes ainz ke il s'en issent, s'unt sovent regardé*, 1503: *Si' s'unt entreferu*, 1657: *Les oz s'unt encuntrez*, 1831: *Si joerent entr'aus, si s'unt entregabez*, o. s. v.; jf. ytterligare verser, där *sunt asis* förekommer, sannolikt i st. f. *s'unt asis*, 1368, 2383, 2560, 2758 C; i 2165 *a deu se sunt cummaundé* bör läsas *a deu s'unt c.* Äfven *sad* eller *sa* bör tolkas som *s'a* 2432 C, 4142 (C: *sa reposéé*, H: *se a reposéé*)[2]. Detta bruk af *avoir* har flerfaldiga gånger diskuterats; se litteraturförteckning i *Zeitschr. f. fr. S. u. L.* XXV, 49 (Ref.)

En andra syntaktisk egendomlighet är participets kongruens med subjektet vid *avoir:*

v. 741 f: *Tresque vint al matin que la gueite ad mustréé Par sun corn ke ja est bien l'aube escrevee;*

824: *Bele, dit li vallet, n'avez pas ben enquise Ki joe sui, ne ke vail;*

2185 C: *U la nef ariva ki Horn out aportée;*

2529: *Or sacez veirement tiel vie ad ennuiée*
A Gudmod le vaillant;

2532: *E la triwe prise out qui trop aveit durée*[1].

Denna anomali, som i *Horn* måste anses fullt konstaterad genom de anförda exemplen, har väl här och där förekommit i franskans äldre skeden. Redan Andresen har i sin afhandling *Über den Einfluss von Metrum, Assonanz und Reim* (1874) anfört exempel därpå (s. 55), och dessa böra knappast bortförklaras, såsom Gaston Paris gjort det (*Romania* IV, 286). Senare skrifver Desportes

Car sa faveur ne leur avoit donnée
Tant de clairtés,

hvilket Malherbe kritiserar[2]. Hos Molière finner man .... *une faiblesse qui lui a prise;* hos Pascal .... *autres maux qu'elle m'avait causée*[3].

---

[1] H har äfven *as genoilz l'a bassé.*

[2] C har rättat den ursprungliga grafien i v. 2705 till *Vestue out un bliaut.*

[3] Se Brunot, *La doctrine de Malherbe* s. 454.

[4] Haase, *Französische Syntax des XVII Jahrhunderts*, s. 143.

PRINCETON UNIV

